

ARBEIDSMARKT COLLAND 2020

ARBEIDSMARKTSTRUCTUUR SECTOR AGRARISCH EN GROEN IN BEEELD



Colland
Arbeidsmarkt



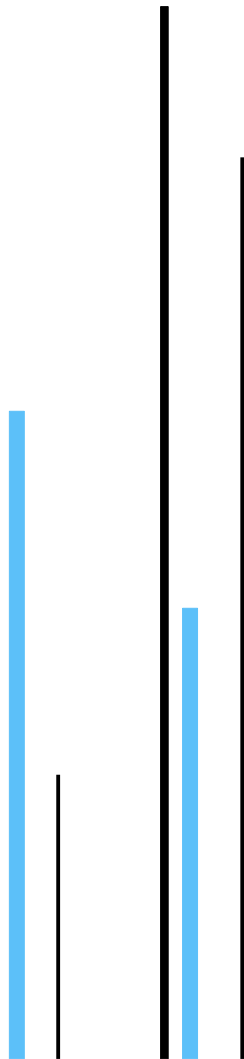
DESAN
RESEARCH SOLUTIONS



TRENDSETTEND
IN CIJFERS

Copyright ABF Research 2020

De informatie in dit rapport is met de grootste zorg samengesteld. ABF Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten, onnauwkeurigheden of onvolledigheden. Het gebruik van (onderdelen van) dit rapport is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld.



Arbeidsmarkt Colland 2020

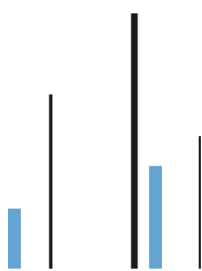
Arbeidsmarktstructuur sector agrarisch en groen in beeld

Uitgevoerd in opdracht van Stichting Colland Arbeidsmarkt

René van Hulle & Mark Grotenhuis

9 oktober 2020

ABF Research | Verwersdijk 8 | 2611 NH | Delft | 015 - 27 99 300

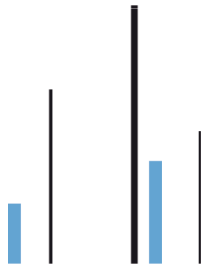


Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Inleiding	6
2 Profiel van de sector	7
2.1 Omvang & ontwikkeling	7
2.2 Samenstelling werknemers	11
2.3 Arbeidsmobiliteit	16
3 Sector in perspectief	18
3.1 Economische vooruitzichten	18
3.2 Impact van coronapandemie	19
3.3 Stikstofproblematiek	20
3.4 Arbeidsmarktspanning	21
4 Agrarisch en groen onderwijs	23
4.1 Omvang & ontwikkeling	23
4.2 Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	25
5 Sectoren in beeld	28
Werkgevers- en werknemersorganisaties	29

Bijbehorende documenten / resultaten (beschikbaar via: <https://www.collandarbeidsmarkt.nl/dashboard/>)

- Online informatiesysteem
- Sectorfiches
- Onderzoeksdocumentatie (bronbeschrijving en vragenlijst)



Voorwoord

Het bestuur van Colland Arbeidsmarkt heeft dit jaar weer het tweejaarlijks onderzoek laten uitvoeren om actuele arbeidsmarktgegevens te verzamelen. Doel is het ondersteunen van beleidsvorming door sociale partners in de agrarische en groene sectoren.

Net als de vorige keer is er, onder strikte waarborgen voor privacy, gebruik gemaakt van de CBS-microbestanden. Dit is een goede aanvulling gebleken op de vragen die in het kader van het onderzoek zijn gesteld aan werkgevers en zelfstandige ondernemers (in het rapport “niet-werknemers” genoemd). Het gebruik van de CBS-microbestanden komt de betrouwbaarheid van de cijfers ten goede. De informatie over in de sector werkzame niet-werknemers (zelfstandigen) is uitgebreid ten opzichte van het rapport uit 2018.

Dit jaar hebben we voor de eerste keer gekozen voor een samenvattend rapport in combinatie met een online informatiesysteem op onze website. De website en het rapport geven een actueel beeld van en een solide inzicht in de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt van de agrarische en groene sectoren. Duidelijk is dat over het geheel genomen, sprake is van een gezonde en nog steeds groeiende sector met een grote bijdrage aan de Nederlandse economie.

In het rapport is zo veel mogelijk aangesloten bij reeds beschikbare informatie van Colland Arbeidsmarkt (de zogeheten factsheets) en overige vrij verkrijgbare arbeidsmarktgegevens. De informatie in deze jaarlijks gepubliceerde factsheets is in dit rapport aangevuld met extra informatie over mobiliteit, opleiding en ontwikkeling en met inschattingen van wat bedrijven met werknemers in de nabije toekomst verwachten.

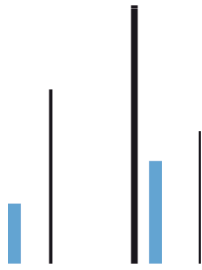
Het rapport wordt ter bespreking aangeboden aan de afzonderlijke sectoren via de sectorcommissies van Colland Arbeidsmarkt. Zij kunnen de informatie uit dit rapport gebruiken bij hun op de arbeidsmarktgerichte beleidsvorming, activiteitenplannen en plannen van activiteiten. Wij nodigen de sectoren en sectorcommissies tevens uit om met name hoofdstuk 3 (“De sector in perspectief”) voor zichzelf aan te vullen met eigen bevindingen en, indien zij dat wensen, daarover ook te publiceren.

Wij bedanken de leden van de begeleidingscommissie, de onderzoekers van ABF Research en het Colland Bestuursbureau voor de plezierige samenwerking en de soms diepgravende en fundamentele discussies wat uiteindelijk heeft geresulteerd in het rapport wat u nu in handen heeft.

Wij vertrouwen erop dat Colland Arbeidsmarkt met dit rapport een kwalitatief goede bijdrage levert aan inzicht en beleidsvorming op het gebied van arbeidsmarkt in uw sector, regio en/of bedrijf.

Riet Zweistra,
Jeroen Warnaar
Voorzitters Colland Arbeidsmarkt

1



Inleiding

Het bestuur van Colland Arbeidsmarkt heeft na eerdere onderzoeken in 2014, 2016 en 2018 dit jaar voor de vierde keer een onderzoek laten uitvoeren om actuele arbeidsmarktgegevens te verzamelen. Doel is het ondersteunen van beleidsvorming door sociale partners in de agrarische en groene sectoren. In voorgaande jaren werden alle uitkomsten per (deel)sector in een ruim 100 pagina's tellend rapport weergegeven. Vanaf dit jaar is er een online informatiesysteem waarin de belangrijkste indicatoren worden gepresenteerd en alle cijfers opgezocht kunnen worden: <https://www.collandarbeidsmarkt.nl/dashboard/>. Dit rapport is daarmee veel bondiger en de focus ligt op de meest opvallende uitkomsten en ontwikkelingen. De uitkomsten zijn waar mogelijk in perspectief geplaatst van algemene trends en ontwikkelingen die in Nederland plaatsvinden.

In het rapport wordt informatie over de arbeidsmarkt van erkende bronhouders zoals CBS en DUO gecombineerd met het Colland-bedrijvenregister. De informatie uit de gebruikte bronnen wordt daarnaast verrijkt met de uitkomsten van een enquête onder agrarische en groene bedrijven waaraan 5.700 bedrijven hebben deelgenomen. Op deze wijze kan het rapport in combinatie met het online informatiesysteem de werknemers-, werkgevers- en brancheorganisaties helpen de gewenste sturing te geven aan de arbeidsmarkt. Hiermee wordt bijgedragen aan een evenwichtige en toekomstbestendige agrarische en groene arbeidsmarkt.

Het arbeidsmarktonderzoek voor de agrarische en groene sector is een initiatief van arbeidsmarkt- en ontwikkelingsfonds Colland Arbeidsmarkt. Dit fonds, opgericht door werkgevers- en werknemersorganisaties in de sector, werkt aan de duurzame inzetbaarheid van werknemers en levert een bijdrage aan een optimale werking van de arbeidsmarkt in de agrarische en groene sectoren. Het onderzoek van Colland Arbeidsmarkt wordt gesteund door de werkgevers- en werknemersorganisaties en de agrarische en groene sectoren: AVIH, Anthos, CNV Vakmensen, COBK, Cumela, FNV, Glastuinbouw Nederland, HZC, KAVB, LTO Nederland, LTO Noord, LLTB, NFO, POV, Plantum, VBNE, VHG, VLBO, WAB en ZLTO.

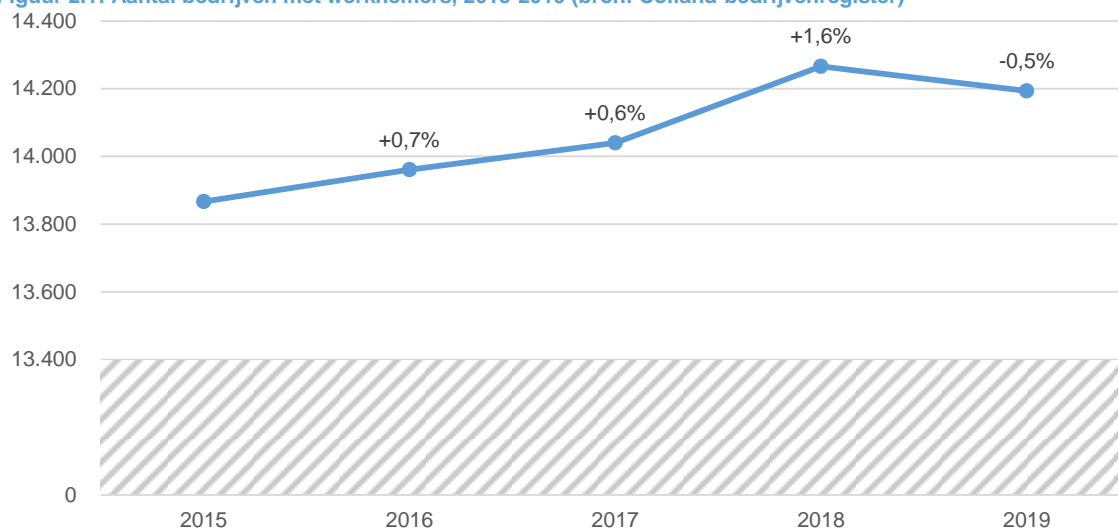
2 Profiel van de sector

2.1 Omvang & ontwikkeling

Bedrijven

Eind 2019 waren er 14.200 bedrijven met werknemers actief in de agrarische en groene sector. Het aantal bedrijven is tussen 31 december 2015 en 31 december 2018 ieder jaar gestegen (gemiddeld met 1,0 procent per jaar). In 2019 is ten opzichte van 2018 sprake van een lichte afname van 0,5 procent.

Figuur 2.1: Aantal bedrijven met werknemers, 2015-2019 (bron: Colland-bedrijvenregister)



Arbeidskrachten

De agrarische en groene sector kenmerkt zich door een sterk wisselende omvang van het arbeidsvolume per seizoen en de ruime flexibele schil. In de wintermaanden geldt voor de meeste sectoren dat het aantal arbeidskrachten het laagst is. Het aantal werknemers op de loonlijst¹ op 31 december, het aantal niet-werknemers (zelfstandigen) en het aantal arbeidskrachten die buiten de piekperioden niet op de loonlijst staan vertegenwoordigen samen het structurele arbeidsvolume van de sector. Dit komt neer op in totaal 325.000 arbeidskrachten. Iets meer dan de helft (171.000 arbeidskrachten) hiervan werkt via één van de eerder genoemde 14.200 bedrijven. Dit kan in loondienst zijn of via inhuur. De andere arbeidskrachten zijn de zelfstandigen die vallen onder de niet-werknemers, of arbeidskrachten niet op de loonlijst die via deze niet-werknemers werken. 31 procent van de werknemers op de loonlijst heeft een contract voor bepaalde tijd. Samen met de arbeidskrachten die niet op de loonlijst staan, betekent dat dat de flexibele schil bestaat uit 128.000 arbeidskrachten (39 procent van het totaal).

¹ Werknemers op de loonlijst zijn geteld op basis van unieke dienstverbanden. Eén persoon kan meerdere dienstverbanden hebben en daardoor meerdere keren meegeteld worden.

Tabel 2.1: Aantal arbeidskrachten per type arbeidskracht, structureel werkzaam bij bedrijven met werknemers en bij niet-werknemers (zelfstandigen) naar sector, 2019 (grijs: indicatief, bron: Colland-bedrijvenregister, CBS-microbestanden en Bedrijvenenquête 2020)

	A. Werknemers op de loonlijst (31-12)	B. Arbeidskrachten niet op de loonlijst (structureel) bij bedrijven met werknemers	C. Niet-werknemers (zelfstandigen) ¹	D. Arbeidskrachten niet op de loonlijst (structureel) bij niet-werknemers (zelfstandigen)	E. Totaal arbeidskrachten structureel
1. Loonwerk	23.600	4.800	11.600	2.700	42.700
2. Bos en natuurbeheer	2.500	400	600	400	3.900
3. Bedrijfsverzorging	2.500	100	0	200	2.800
4. Hoveniers	20.500	5.000	12.600	5.300	43.400
5. Paddenstoelenteelt	2.100	700	300	600	3.800
6. Dierhouderij	9.700	2.800	54.100	8.900	75.500
7. Glastuinbouw	33.500	25.800	5.700	17.100	82.100
8. Open teelten landbouw	3.700	1.400	15.800	2.000	22.900
9. Open teelten tuinbouw	9.600	4.200	6.500	3.300	23.700
10. Open teelten bloembollen	4.200	1.300	1.600	1.100	8.200
11. Open teelten boomkwekerij	8.800	1.700	3.700	600	14.900
12. Groothandel in bloembollen	1.500	100	0	0	1.600
Totaal	122.000	48.000	112.000	42.000	325.000

Tabel 2.2: Aantal arbeidskrachten per type arbeidskracht, tijdens de piekperiode werkzaam bij bedrijven met werknemers en bij niet-werknemers (zelfstandigen) naar sector, 2019 (grijs: indicatief, bron: Colland-bedrijvenregister, CBS-microbestanden en Bedrijvenenquête 2020)

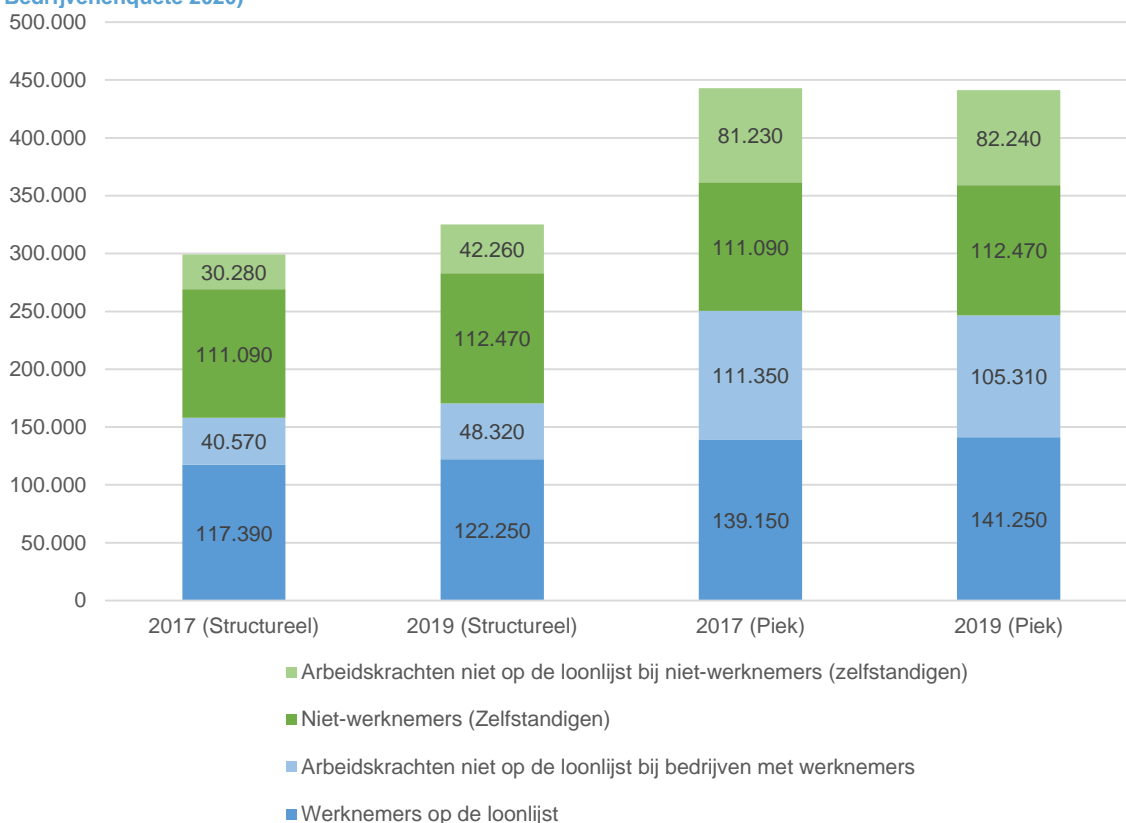
	A. Werknemers op de loonlijst (31-7)	B. Arbeidskrachten niet op de loonlijst (piekperiode) bij bedrijven met werknemers	C. Niet-werknemers (zelfstandigen) ¹	D. Arbeidskrachten niet op de loonlijst (piekperiode) bij niet-werknemers (zelfstandigen)	E. Totaal arbeidskrachten piekperiode
1. Loonwerk	24.000	9.300	11.600	3.700	48.500
2. Bos en natuurbeheer	2.600	600	600	500	4.300
3. Bedrijfsverzorging	2.600	100	0	200	2.900
4. Hoveniers	21.000	9.300	12.600	8.800	51.700
5. Paddenstoelenteelt	2.000	800	300	700	3.700
6. Dierhouderij	9.500	4.700	54.100	12.600	81.000
7. Glastuinbouw	37.500	46.500	5.700	24.000	113.700
8. Open teelten landbouw	4.500	4.400	15.800	8.100	32.700
9. Open teelten tuinbouw	19.200	17.300	6.500	17.100	60.000
10. Open teelten bloembollen	7.000	6.300	1.600	4.400	19.300
11. Open teelten boomkwekerij	10.000	4.700	3.700	2.100	20.400
12. Groothandel in bloembollen	1.600	1.400	0	100	3.100
Totaal	141.000	105.000	112.000	82.000	441.000

² Het aantal niet-werknemers (zelfstandigen) structureel in de sector actief is in deze overzichten gelijk aan het aantal tijdens de piekperiode. Dit komt doordat niet-werknemers per kalenderjaar worden geregistreerd ongeacht wanneer zij gedurende het jaar werk verrichten.

In de zomermaanden is de omvang van de agrarische en groene sector als geheel op zijn hoogtepunt³. Als wordt gekeken naar het aantal werknemers op de loonlijst op 31 juli, het aantal niet-werknemers (zelfstandigen) en het aantal arbeidskrachten niet op de loonlijst tijdens piekperioden dan zijn er 441.000 arbeidskrachten actief. Hiervan zijn 247.000 arbeidskrachten actief als werknemers of arbeidskracht niet op de loonlijst via één van de bedrijven met werknemers. Het aantal arbeidskrachten ligt in de zomer 36 procent hoger in vergelijking met de winter. In de zomer heeft 33 procent van de werknemers op de loonlijst een contract voor bepaalde tijd. Samen met de arbeidskrachten die niet op de loonlijst staan vormt dit een flexibele schil van 237.000 arbeidskrachten (54 procent van het totaal).

Tussen 2017 en 2019 is het structurele arbeidsvolume gestegen van 299.000 naar 325.000 arbeidskrachten. Met name het aantal arbeidskrachten niet op de loonlijst is gestegen en daarmee is vooral de flexibele schil toegenomen (van 36 naar 39 procent van het totaal). Daartegenover staat een nagenoeg gelijk gebleven aantal arbeidskrachten gedurende de piekperiode (443.000 tegenover 441.000), waarbij de omvang van de flexibele schil juist heel licht is afgenomen (van 54 naar 53 procent).

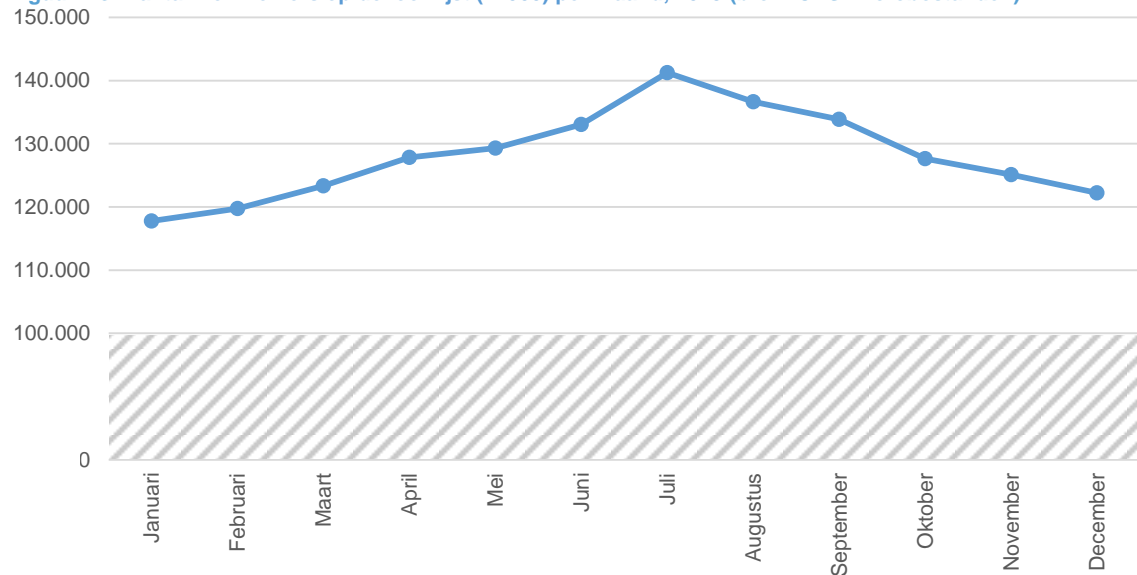
Figuur 2.2: Aantal arbeidskrachten structureel en tijdens de piekperiode werkzaam bij bedrijven met werknemers en bij niet-werknemers (zelfstandigen), 2017 en 2019 (bron: Colland-bedrijvenregister, CBS-microbestanden en Bedrijvenenquête 2020)



³ Ten behoeve van helderheid en overzichtelijkheid is de piekperiode voor alle sectoren op 31 juli gesteld. In sommige sectoren ligt het piekmoment in een andere periode.

Figuur 2.3 geeft met het aantal werknemers op de loonlijst per maand een goed beeld van hoe het arbeidsvolume zich gedurende het jaar ontwikkelt met een piek in juli en een dal in de wintermaanden.

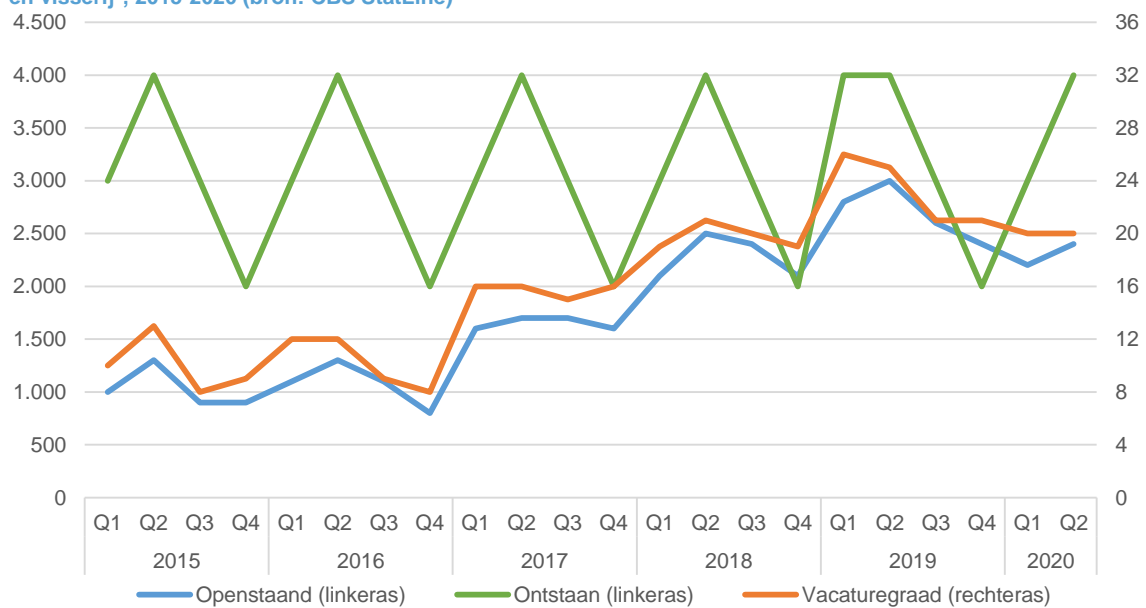
Figuur 2.3: Aantal werknemers op de loonlijst (x1000) per maand, 2019 (bron: CBS-microbestanden)



Vacatures

In 2019 waren er in totaal circa 17.650 vacatures voor werknemers op de loonlijst in de agrarische en groene sector. Vacatures voor oogstmedewerker (27 procent), productiemedewerker (16 procent) en hovenier/groenvoorziener (11 procent) vertegenwoordigen samen ruim de helft van alle vacatures voor werknemers op de loonlijst.

Figuur 2.4: Aantal openstaande en ontstane vacatures en vacaturegraad⁴ per kwartaal in de landbouw, bosbouw en visserij⁵, 2015-2020 (bron: CBS StatLine)



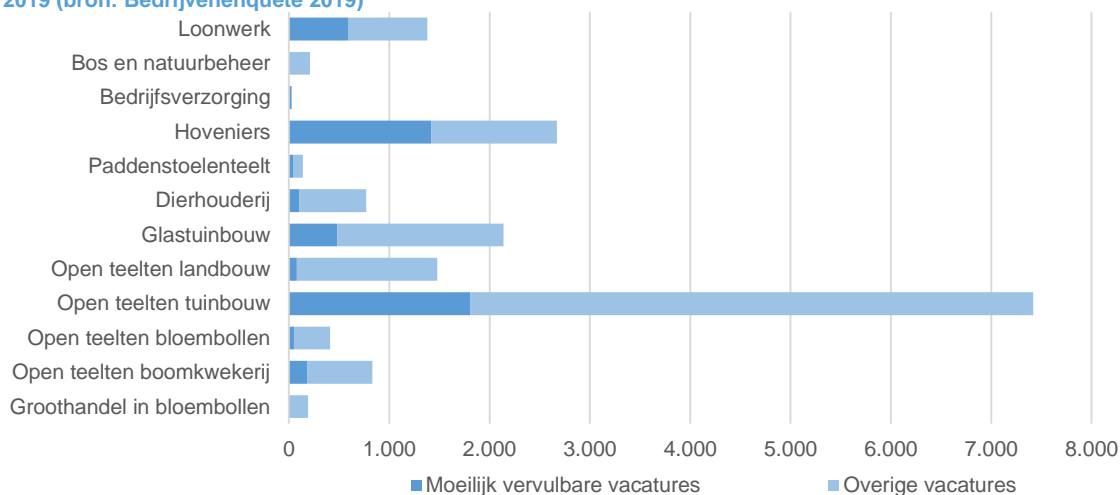
⁴ Vacaturegraad is het aantal openstaande vacatures per 1.000 werknemers op de loonlijst.

⁵ Dit betreft een sector die aan de hand van SBI-codering is gedefinieerd. De sector heeft een duidelijke overlap met de agrarische en groene sector.

Uit het aantal openstaande en ontstane vacatures en de vacaturegraad per kwartaal voor de sector landbouw, bosbouw en visserij komt naar voren dat de meeste vacatures ontstaan in het tweede kwartaal en de minste in het vierde kwartaal. Dit sluit aan bij de seizoenseffecten die te zien zijn bij het arbeidsvolume. Daarnaast is ook te zien dat de vacaturegraad en het aantal openstaande vacatures de afgelopen jaren sterk zijn gestegen. Opvallend is wel dat de vacaturegraad en het aantal openstaande vacatures in het eerste en tweede kwartaal van 2020 niet zijn gestegen zoals in de voorgaande vijf jaar gebruikelijk was.

Als er naar de absolute getallen wordt gekeken dan waren in 2019 de meeste vacatures in de sectoren open teelten tuinbouw (7.400), hoveniers (2.700) en glastuinbouw (2.100). Als naar het aantal vacatures ten opzichte van het aantal werknemers wordt gekeken dan hebben open teelten tuinbouw, open teelten landbouw en hoveniers een relatief hoog aantal vacatures. Bij hoveniers is meer dan de helft van de vacatures bovendien moeilijk vervulbaar (langer dan 3 maanden open). Voor de gehele agrarische en groene sector geldt dat voor ongeveer een kwart van de vacatures.

Figuur 2.5: Aantal moeilijk vervulbare vacatures (langer dan 3 maanden open) en overige vacatures naar sector, 2019 (bron: Bedrijvenenquête 2019)



2.2 Samenstelling werknemers

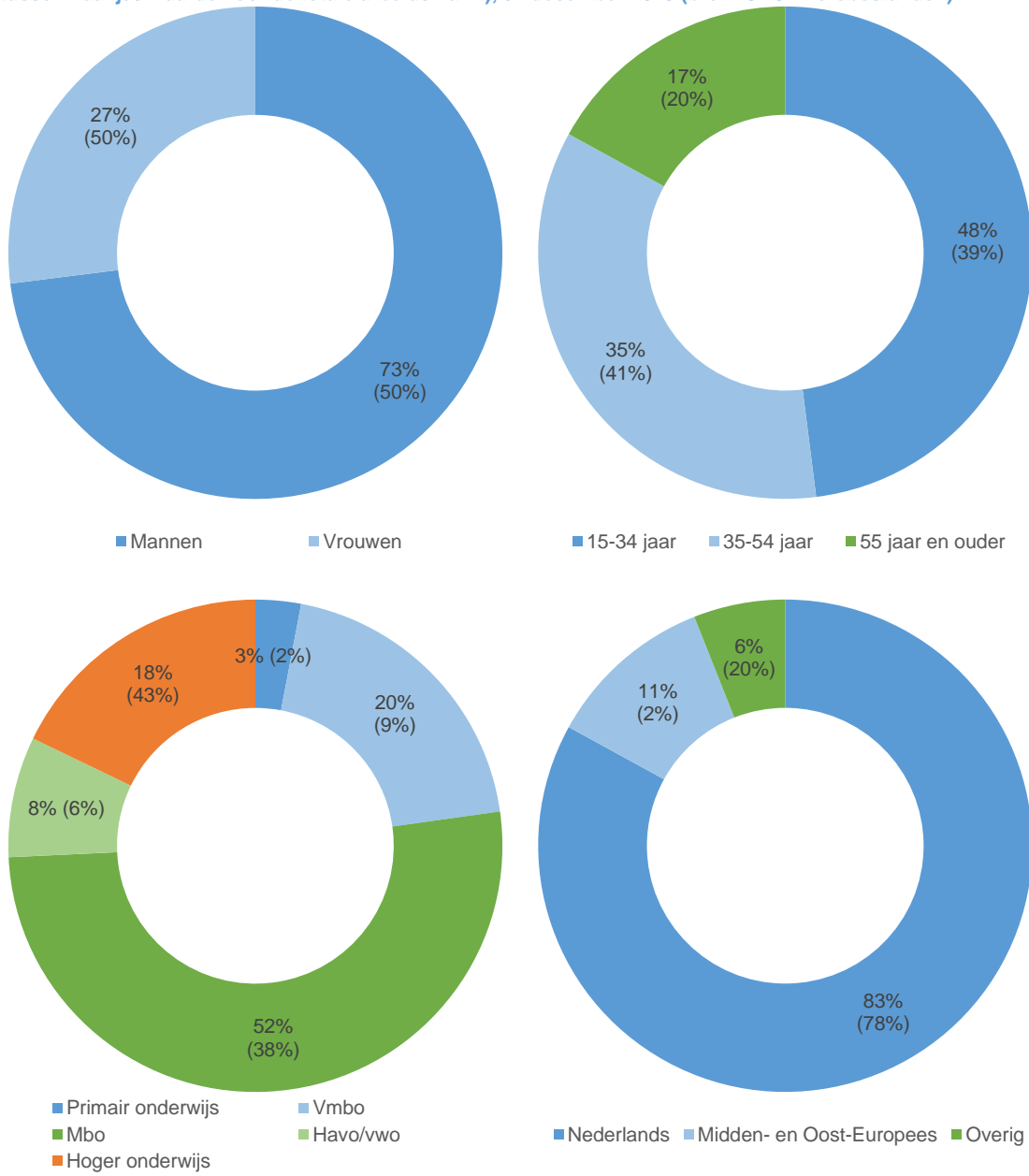
In deze paragraaf is gekeken naar de werknemers op de loonlijst op de peildatum 31 december tenzij anders aangegeven.

Persoonskenmerken

De agrarische en groene sector kenmerkt zich door het hoge aandeel mannen (73 procent tegenover 50 procent in de totale arbeidsmarkt), veel jongeren (48 procent tegenover 39 procent jonger dan 35 jaar), veel laag en praktisch opgeleiden (75 procent tegenover 49 procent) en veel werknemers met een Midden- en Oost-Europese nationaliteit (11 procent tegenover 2 procent). Het hoge aandeel mannen is vergelijkbaar met andere productiesectoren zoals industrie en bouw. Het hoge aandeel jongeren en de grote groep zonder startkwalificatie⁶ laat zich onder meer verklaren door de aard van een deel van de werkzaamheden. De jongeren met bijbanen volgen vaak nog een opleiding in het voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs of hoger onderwijs.

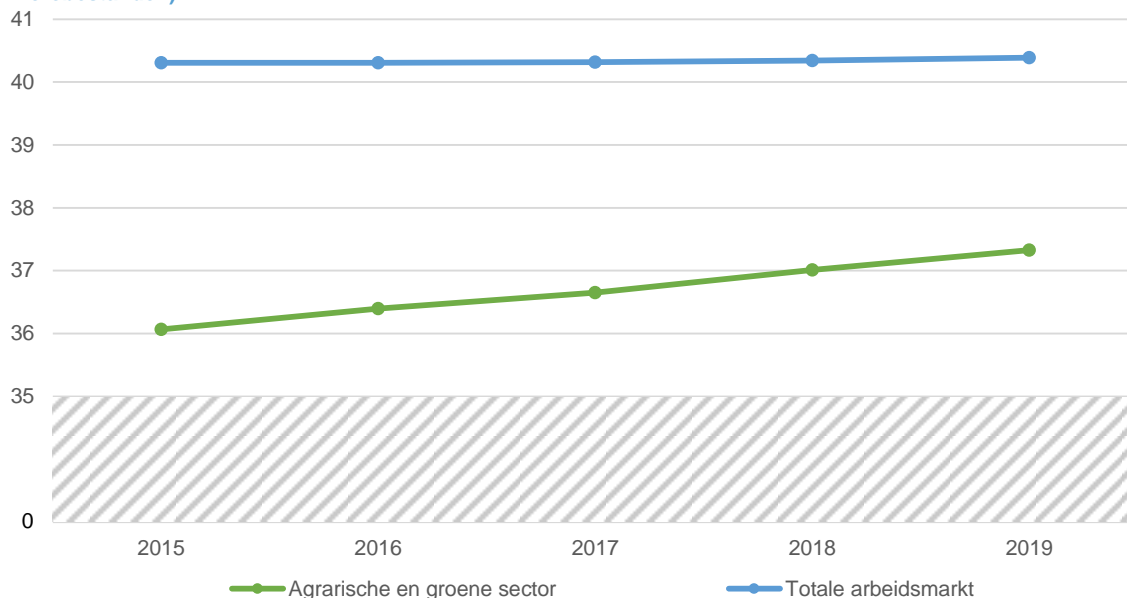
⁶ Een startkwalificatie betreft een opleiding van mbo niveau 2 of hoger, havo, vwo of hoger onderwijs als hoogst voltooide opleiding.

Figuur 2.6: Aandeel werknemers op de loonlijst per geslacht, leeftijdsklasse, opleidingsniveau en nationaliteit (tussen haakjes waarde voor de totale arbeidsmarkt), 31 december 2019 (bron: CBS-microbestanden)



De gemiddelde leeftijd in de sector is de afgelopen 4 jaar met bijna 4 maanden per jaar gestegen. Nog altijd is de gemiddelde leeftijd met 37 jaar en 4 maanden laag in vergelijking met de totale arbeidsmarkt (40 jaar en 5 maanden), maar het verschil is beduidend kleiner geworden (in de totale arbeidsmarkt is de gemiddelde leeftijd nagenoeg gelijk gebleven).

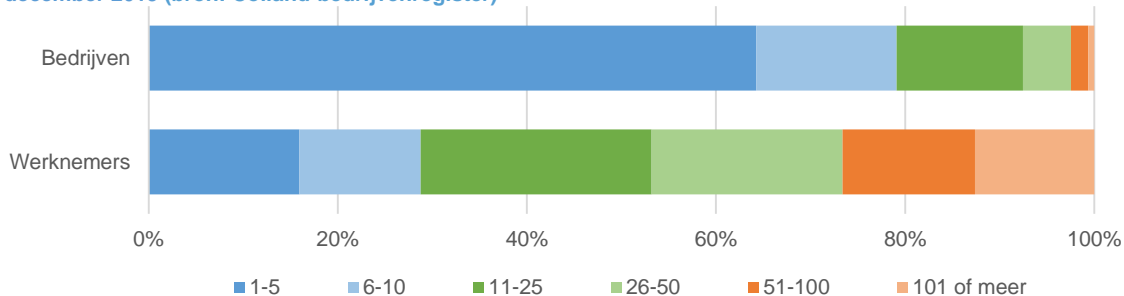
Figuur 2.7: Ontwikkeling gemiddelde leeftijd van werknemers op de loonlijst, 2015-2019, 31 december (bron: CBS-microbestanden)



Baankenmerken

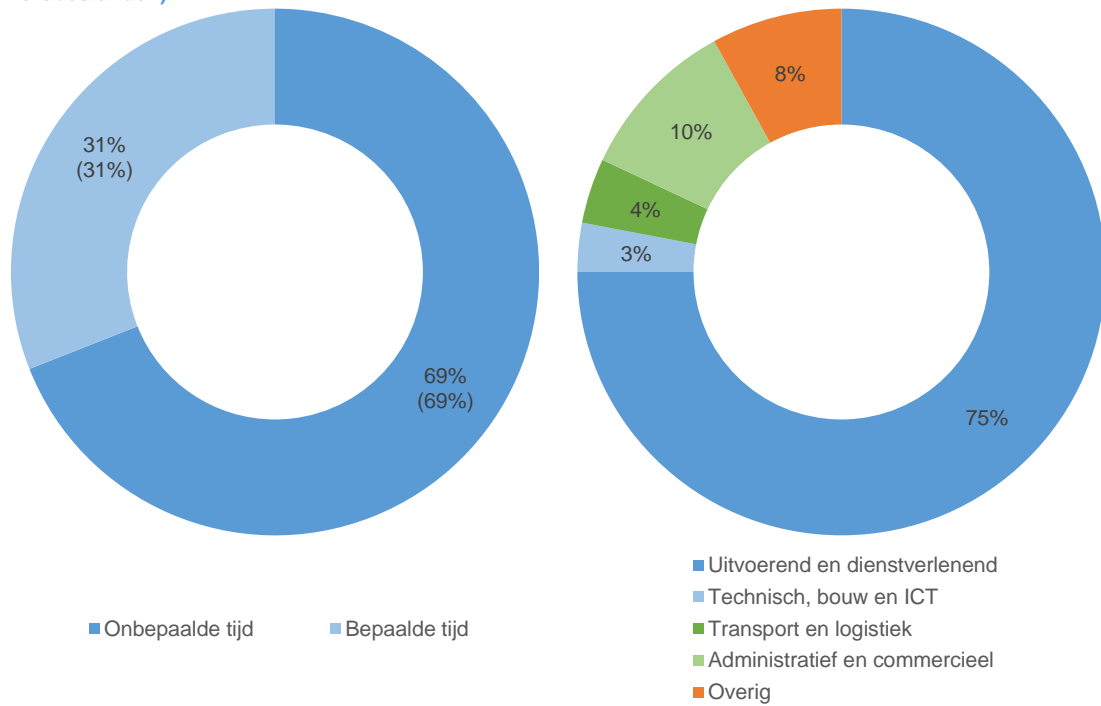
Van de bedrijven met werknemers heeft 64 procent 1 tot en met 5 werknemers in dienst, terwijl 16 procent van de werknemers bij een bedrijf van deze omvang werkt. In vergelijking met de totale arbeidsmarkt is het aandeel kleine bedrijven beperkt (bij de totale arbeidsmarkt valt 86 procent van de bedrijven en 19 procent van de werknemers in de categorie bedrijven met 1 tot en met 5 werknemers). 2,5 procent van de bedrijven heeft 51 of meer werknemers en 27 procent van de werknemers is actief bij bedrijven van deze omvang (totale arbeidsmarkt respectievelijk 6,2 procent en 63 procent). In de agrarische en groene sector zijn dus zowel relatief weinig kleine als grote bedrijven.

Figuur 2.8: Aandeel bedrijven met werknemers en werknemers op de loonlijst per bedrijfsgrootteklasse, 31 december 2019 (bron: Colland-bedrijvenregister)



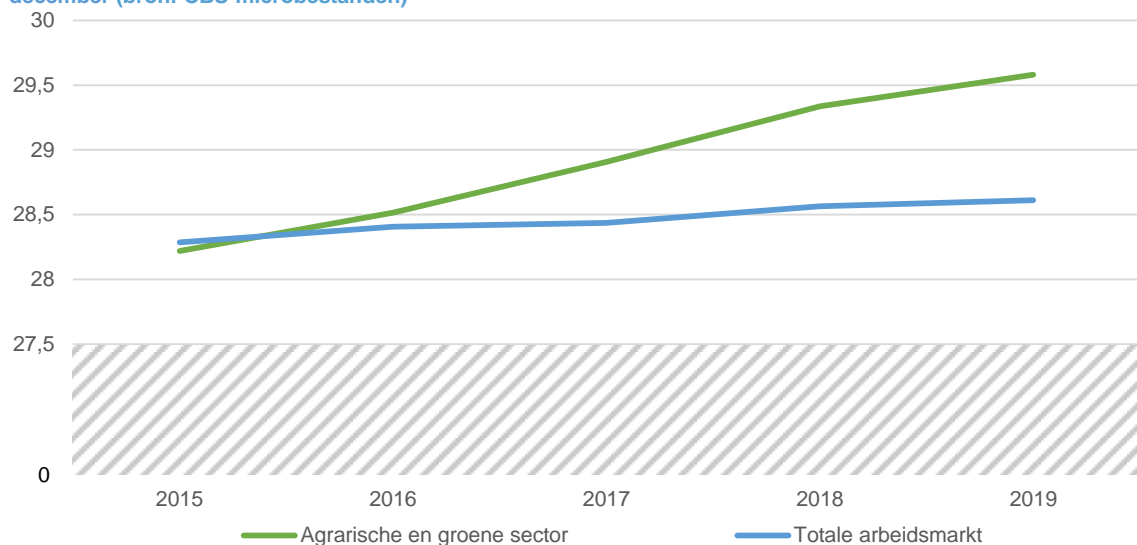
Van alle werknemers heeft 69 procent een contract voor onbepaalde tijd (ook wel vast contract genoemd). Dit is exact gelijk aan het beeld van de totale arbeidsmarkt. In vergelijking met andere productiesectoren (bouw en industrie) is het aandeel aan de lage kant, maar in vergelijking met andere sectoren met veel bijbanen (handel en horeca) is het aandeel juist weer hoog.

Figuur 2.9: Aandeel werknemers op de loonlijst per type contract en functie, 31 december 2019 (bron: CBS-microbestanden)



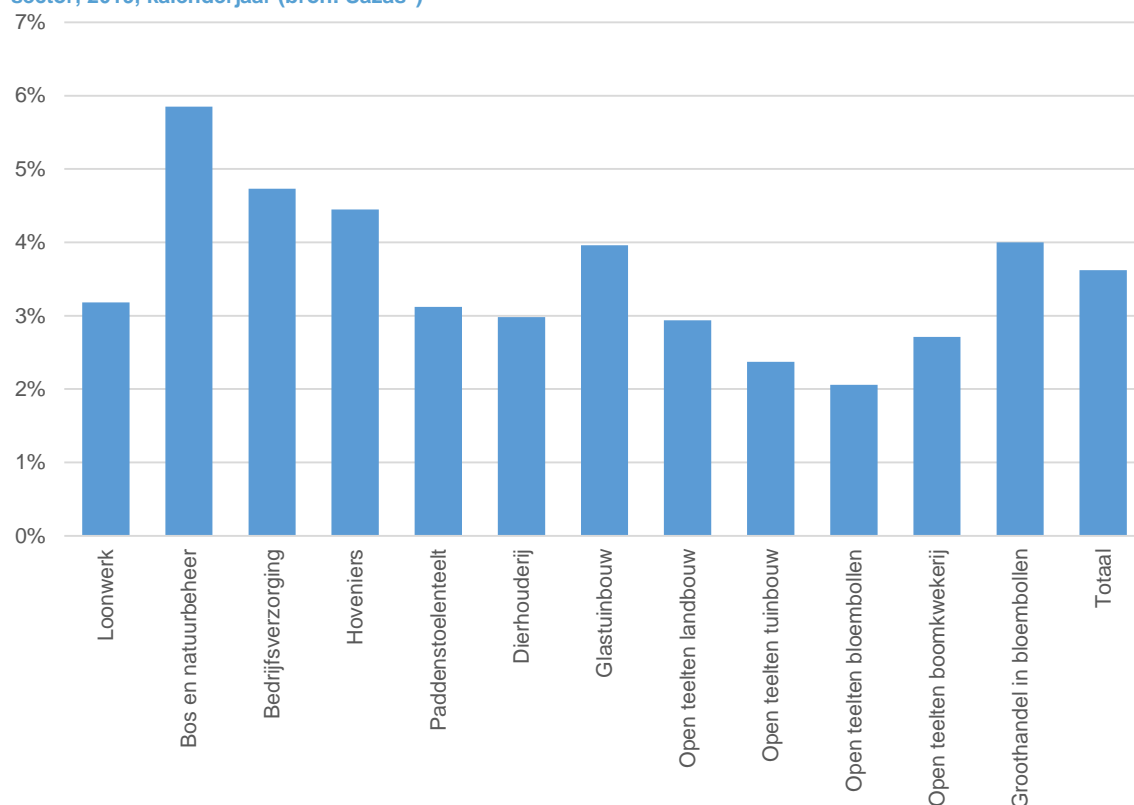
De gemiddelde duur van de werkweek is in de sector de afgelopen jaren sterk gestegen (van 28,2 uur in 2015 tot 29,6 uur in 2019), terwijl deze in de totale arbeidsmarkt ongeveer gelijk is gebleven. Dit zorgt ervoor dat de gemiddelde duur van de werkweek sinds 2016 langer is in de agrarische en groene sector dan in de totale arbeidsmarkt (28,6 uur in 2019).

Figuur 2.10: Ontwikkeling gemiddelde duur van de werkweek van werknemers op de loonlijst, 2015-2019, 31 december (bron: CBS-microbestanden)



Het ziekteverzuimpercentage in het eerste ziektejaar is tussen 2015 en 2019 elk jaar gestegen van 2,9 procent naar 3,6 procent (inclusief het tweede jaar is dit respectievelijk 3,4 en 4,3 procent). De sector steekt qua ziekteverzuim echter nog altijd gunstig af ten opzichte van andere sectoren en de totale arbeidsmarkt (ziekteverzuimpercentage o.b.v. een steekproefonderzoek van het CBS komt voor de sector Landbouw, bosbouw en visserij uit op 2,6 procent in 2019 en voor de totale arbeidsmarkt op 4,4 procent). De duur van het ziekteverzuim in het eerste ziektejaar is in de periode 2015-2019 voor de agrarische en groene sector ongeveer gelijk gebleven (27 dagen).

Figuur 2.11: Ziekteverzuimpercentage in uitsluitend het eerste ziektejaar van werknemers op de loonlijst naar sector, 2019, kalenderjaar (bron: Sazas⁷)



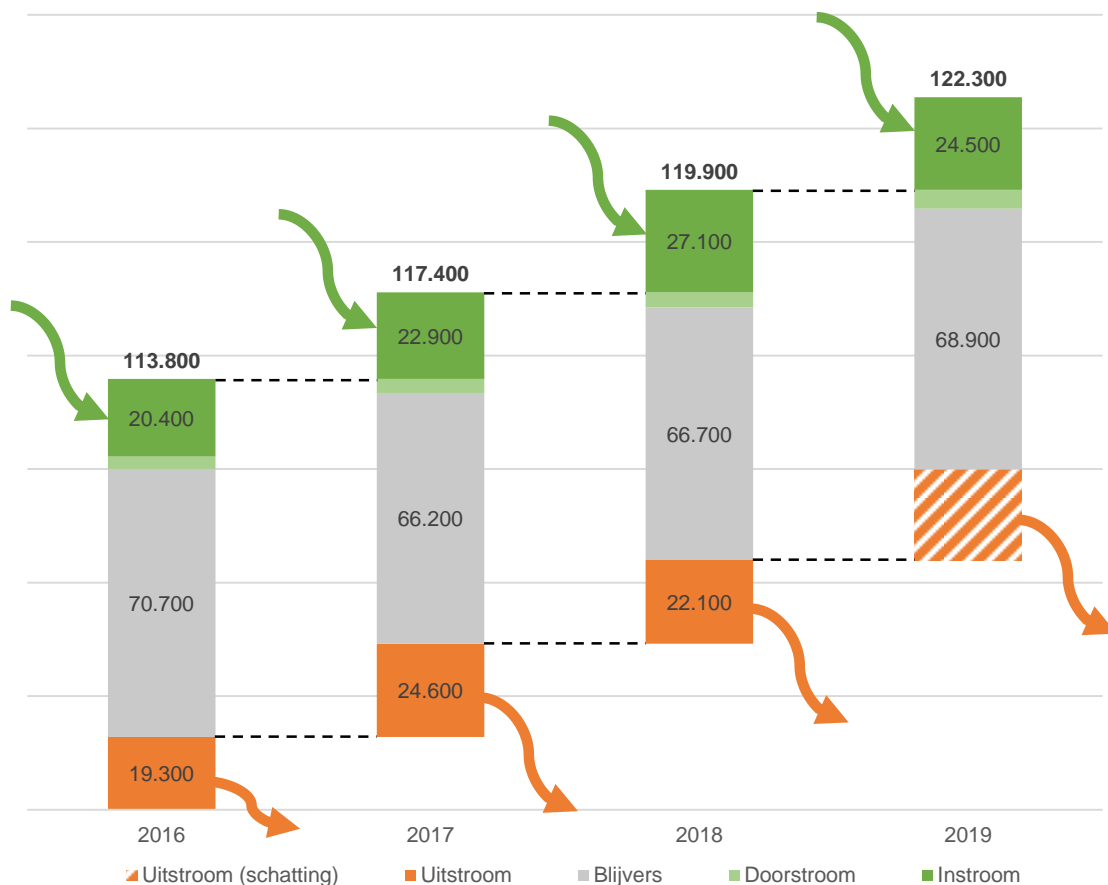
⁷ Sazas registreert het ziekteverzuim van een groot deel van de agrarische en groene bedrijven. In het rapport 'Analyse Ziekteverzuim In het Agrarisch en Groen Bedrijf' (jaaroverzicht 2019, maart 2020) zijn kengetallen van deze registratie opgenomen. Dit is een intern rapport opgesteld door Stigas in opdracht van Sazas. De gegevens over ziekteverzuimpercentage zijn door Sazas beschikbaar gesteld voor het arbeidsmarktonderzoek Colland 2020.

2.3 Arbeidsmobiliteit

In paragraaf 2.1 is reeds besproken dat de sector wordt gekenmerkt door seizoensinvloeden. Dit betekent ook een relatief hoge arbeidsmobiliteit gedurende het jaar. In deze paragraaf is echter gekeken naar de arbeidsmobiliteit van de werknemers op de loonlijst met een meer structureel karakter door alleen te kijken naar de werknemers op de loonlijst die op 31 december van het betreffende of voorgaande jaar actief waren. Dit betekent dat werknemers die gedurende het jaar zowel zijn in- als uitgestroomd, hier niet zijn meegenomen.

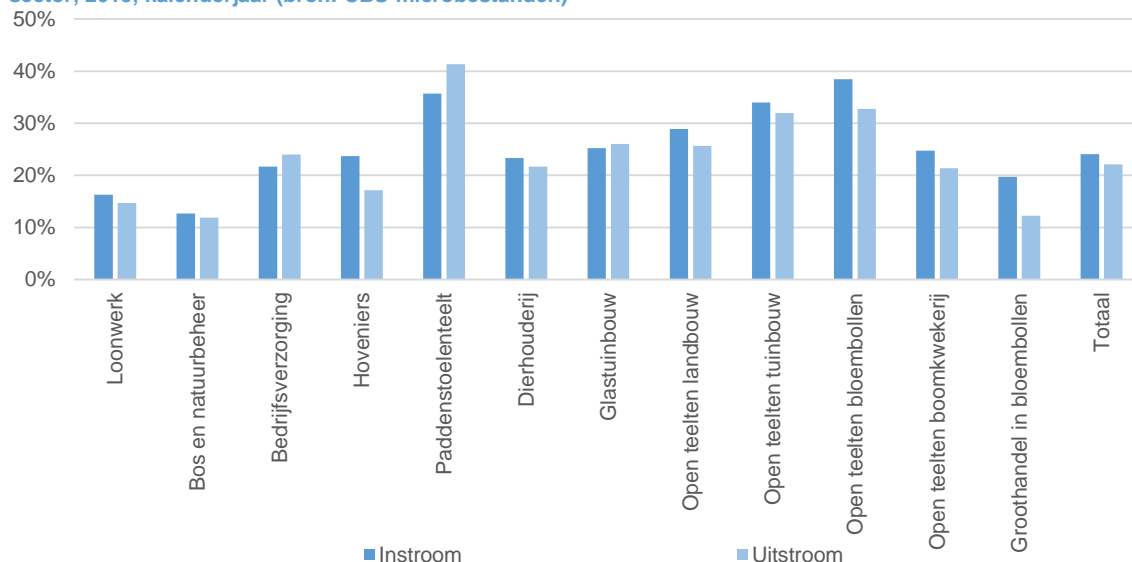
Ongeveer 76 procent van de werknemers op 31 december was het voorgaande jaar op 31 december reeds actief bij hetzelfde bedrijf. 4 procent van de werknemers is van werkgever gewisseld, maar wel op beide peilmomenten actief binnen de agrarische en groene sector. De overige 20 procent is in het afgelopen jaar ingestroomd in de sector. Daartegenover staat dat jaarlijks ook ongeveer 20 procent uitstroomt. De arbeidsmobiliteit ligt vergeleken met de totale arbeidsmarkt iets hoger, maar het verschil is beperkt (ongeveer 1 procentpunt).

Figuur 2.12: Arbeidsmobiliteit van werknemers op de loonlijst, 2016-2019, kalenderjaar (bron: CBS-microbestanden)



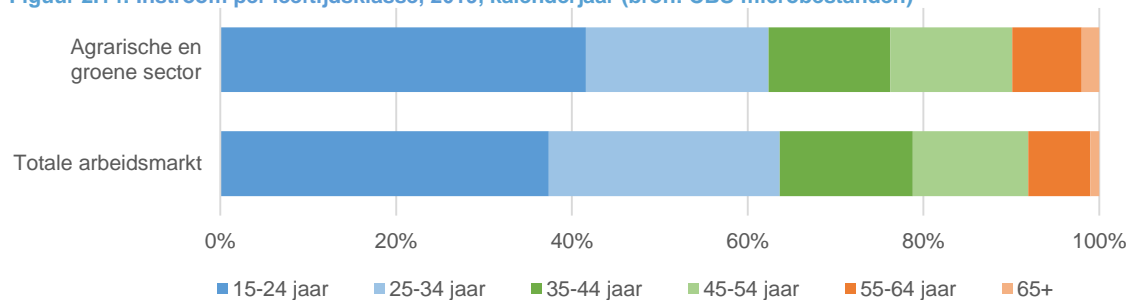
De sectoren open teelten tuinbouw, open teelten bloembollen en paddenstoelenteelt kennen een relatief hoge mobiliteit. De sector bos- en natuurbeheer en in mindere mate ook de sectoren loonwerk en groothandel in bloembollen vallen op door een lagere arbeidsmobiliteit.

Figuur 2.13: Aandeel in- en uitstroom werknemers op de loonlijst t.o.v. alle werknemers op de loonlijst naar sector, 2019, kalenderjaar (bron: CBS-microbestanden)

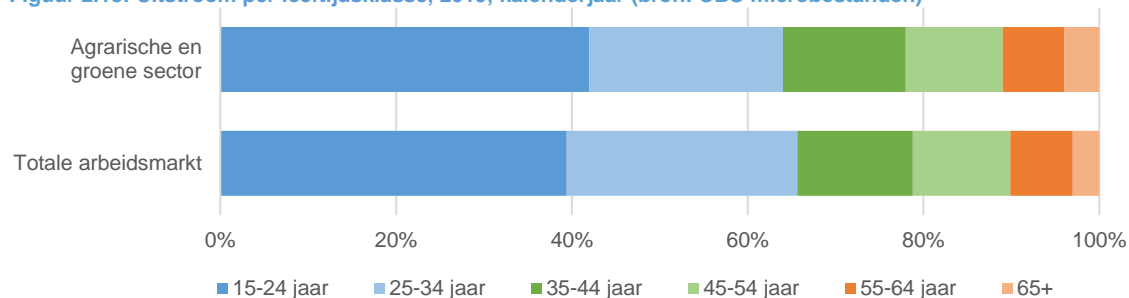


De in- en uitstroom bestaat in beide gevallen voor meer dan 40 procent uit jongeren (15 tot en met 24 jaar). Op de totale arbeidsmarkt zijn de aandelen van deze groep lager, maar rekening houdend met het feit dat er meer jongeren werken in de agrarische en groene sector in vergelijking met de totale arbeidsmarkt is het aandeel jongeren bij de in- en uitstroom vergelijkbaar. De hoge mobiliteit onder jongeren komt grotendeels door bijbaantjes die een weinig structureel karakter hebben en daarnaast door de carrière die mensen vooral in hun eerste arbeidsjaren maken.

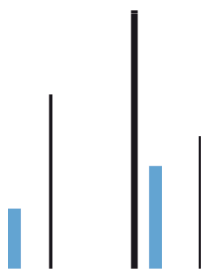
Figuur 2.14: Instroom per leeftijdsklasse, 2019, kalenderjaar (bron: CBS-microbestanden)



Figuur 2.15: Uitstroom per leeftijdsklasse, 2019, kalenderjaar (bron: CBS-microbestanden)



3



Sector in perspectief

Door de wereldwijde coronapandemie leven we in onzekere tijden en voor de agrarische en groene sector komt daar het beleid rondom de stikstofproblematiek bovenop. Dit brengt ook economische onzekerheden met zich mee die eveneens de doorgaans minder conjunctuurgevoelige agrarische en groene sector raken. Zo ontstonden tijdens de lockdownperiode overschotten van bijvoorbeeld bloemen, frietaardappelen en vleeskalveren. En wordt er binnen de dierhouderijen gekeken naar andere verdienmodellen, aangezien in Nederland de grenzen van de groei zijn bereikt.

Een terugslag of opleving in een sector zal uiteindelijk ook doorwerken in de arbeidsmarkt. Als de vraag naar producten daalt, dan zal uiteindelijk ook de vraag naar arbeidskrachten afnemen en vice versa. Onzekerheid draagt bij aan de keuze van bedrijven om arbeidskrachten via een flexibele schil aan te trekken in plaats van structureel.

Voor dit rapport en zeker voor dit hoofdstuk geldt dat er is gekeken naar ontwikkelingen vanuit een macroperspectief zonder rekening te houden met de verschillen tussen (deel)sectoren. Dit rapport en het bijbehorende informatiesysteem kunnen het startpunt vormen voor de sectoren en sectorcommissies binnen Colland Arbeidsmarkt om, vanuit hun expertise, een analyse uit te voeren om de impact van zaken als de coronapandemie, stikstofproblematiek en arbeidsmarktspanning per (deel)sector te bepalen. De begeleidingscommissie voor dit onderzoek roept de sectorcommissies op om de resultaten van deze analyses waar mogelijk later te publiceren.

3.1 Economische vooruitzichten

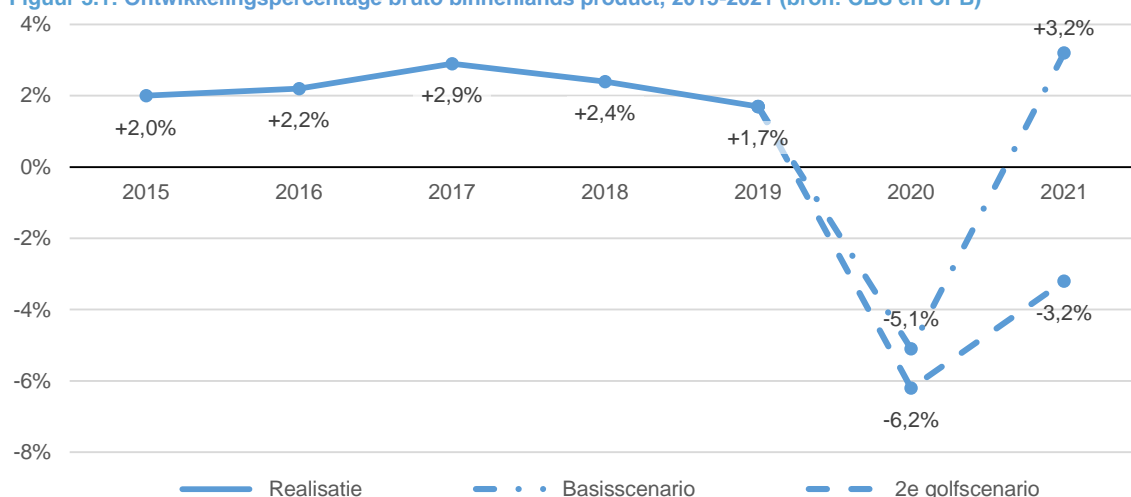
De impact van de coronapandemie op de gehele Nederlandse economie zal onzeker blijven zolang er geen definitieve oplossing is gevonden. Het Centraal Plan Bureau (CPB) houdt daarom rekening met twee verschillende scenario's voor de coronacrisis¹. Bij de basisraming wordt voor 2020 een krimp van het bruto binnenlands product (bbp) verwacht van 5,1 procent, met daarbij een licht herstel in 2021 van 3,2 procent. In het geval van een tweede coronagolf verwacht het CPB voor 2020 een krimp van 6,2 procent en in 2021 een krimp van 3,2 procent.

Het verleden laat zien dat er een verband is tussen de nationale economische ontwikkelingen en de ontwikkelingen binnen de agrarische en groene sector. De sector is in vergelijking met veel andere sectoren echter minder conjunctuurgevoelig. Hierdoor zijn uitschieters naar beneden en naar boven minder groot. Voor de agrarische sector wordt in 2020 een productiekrimp van 3 procent verwacht, terwijl in 2021 een licht herstel van 1 procent verwacht wordt². Enig productieherstel in 2021 wordt dus verwacht, maar nationaal lijken volgens de ING de grenzen van de groei in met name de dierhouderij bereikt. Internationaal zijn de uitdagingen vanwege economische teruggang en dreigende handelsconflicten groot.

¹ CPB, *Augustusraming 2020-2021*, 17-08-2020, <https://www.cpb.nl/augustusraming-2020-2021>

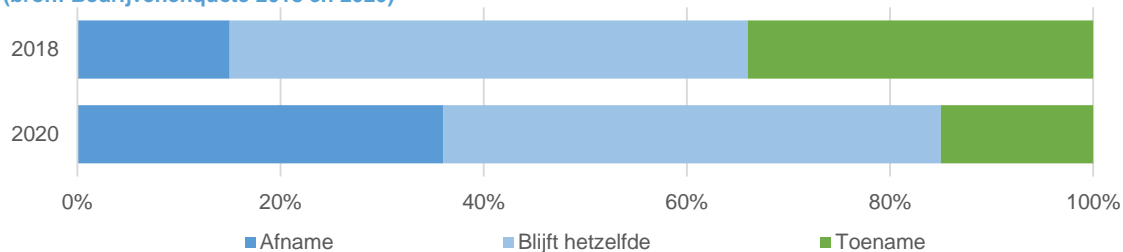
² ING, *Uitdagende tijden voor agrarische sector*, 11-09-2020, <https://www.ing.nl/zakelijk/kennis-over-de-economie/uw-sector/outlook/agrarische-sector.html>

Figuur 3.1: Ontwikkelingspercentage bruto binnenlands product, 2015-2021 (bron: CBS en CPB)



De verwachte daling van de productie in de agrarische en groene sector in 2020 wordt ook onderbouwd door de resultaten uit de bedrijvenenquête. Deze enquête is aan het begin van de coronacrisis uitgevoerd en daarbij is bedrijven de vraag voorgelegd hoe de omzet zich in 2020 naar verwachting gaat ontwikkelen ten opzichte van de omzet in 2019. 36 procent van de bedrijven verwacht een afname, terwijl in 2018 maar 15 procent uitging van een afname. Het omgekeerde beeld is te zien bij het aandeel dat een toename van de omzet verwacht. Dit betekent dat de bedrijven in 2018 gemiddeld genomen een stijging van de omzet verwachtten en in 2020 een afname.

Figuur 3.2: Aandeel bedrijven dat een afnemende, gelijkblijvende of stijgende omzet verwacht, 2018 en 2020 (bron: Bedrijvenenquête 2018 en 2020)



3.2 Impact van coronapandemie

De agrarische en groene sector is minder conjunctuurgevoelig dan andere sectoren, echter zijn er wel grote verschillen zichtbaar tussen de diverse agrarische en groene sectoren. Dit geldt des te meer voor de huidige coronacrisis. Zo zijn er vooral onzekerheden bij agrarische ondernemers die exportproducten of producten voor de horeca leveren. Aanhoudende en nieuwe lockdowns in diverse uitvoerlanden kunnen de exportvraag sterk beïnvloeden. De lockdown van de horeca zorgde dat de vraag naar sommige producten drastisch kelderde. Als de loonsom van alle werknemers op de loonlijst in de agrarische en groene sector als graadmeter wordt gebruikt, dan valt op dat er tot en met het tweede kwartaal van 2020 geen duidelijk effect terug te zien is. Dit komt mogelijk doordat ondernemers met de Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW) een groot deel van hun loonkosten vergoed kunnen krijgen als ze verwachten ten minste 20% omzet te verliezen. Daarnaast zal een terugslag waarschijnlijk in eerste instantie vooral effect hebben op het aantal arbeidskrachten dat niet op de loonlijst staat.

De wereldvoedselorganisatie FAO concludeert dat het effect van de coronacrisis wereldwijd op de voedselproductie op de korte termijn beperkt is. Er is geen verandering in het aanbod, maar er ontstaan wel problemen bij de logistiek om het voedsel op de juiste plek te krijgen. Door deze logistieke problemen bestaat er dus meer onzekerheid bij landbouwproducten die worden geëxporteerd, met name bij export buiten Europa. Aan de vraagzijde verwacht de FAO op korte termijn een toename van de vraag en een lichte verandering van de vraag naar de verschillende typen producten. De vraag naar basisproducten en lang houdbare producten neemt toe, terwijl de vraag naar luxegoederen daarentegen zal dalen, waardoor voor deze producten druk op de prijs zal komen.

3.3 Stikstofproblematiek

De uitstoot van stikstof is een complexe problematiek. Dit speelt al sinds de jaren tachtig. Enerzijds is stikstof waardevol voor de agrarische en groene sector, maar anderzijds zorgt stikstof voor een hogere voedselrijkdom en verzuring van de bodem met als gevolg een afname van de diversiteit aan plantensoorten en effecten op de vogelstand en andere fauna. Sinds 2010 is de afname in de uitstoot van NH₃ gestagneerd. Hierdoor voldoet Nederland niet meer aan de Vogel en habitatrichtlijn (VHR) waar Europese lidstaten aan zijn gebonden. Het Programma Aanpak Stikstof (PAS), dat de overheid in 2015 introduceerde, zou de uitstoot van stikstof verder moeten verminderen en de negatieve gevolgen ervan moeten beperken, maar in mei 2019 oordeelde de Raad van State dat het PAS niet voldeed. Als reactie hierop wordt het beleid door de overheid bijgesteld.

Het stikstofbeleid en de onduidelijkheid daaromheen baren momenteel een groot deel van de agrarische ondernemers zorgen, volgens ING meer dan die van de coronacrisis (hoe lang die ook nog mag duren). Terug naar het oude normaal lijkt vooral voor de veehouderijen sowieso geen optie³. Volgens berekeningen van het RIVM is de bijdrage van landbouw aan de stikstofdepositie in gevoelige natuurgebieden 41 procent (46 procent als naar heel Nederland wordt gekeken en 70 procent als buitenlandse invloeden niet meegeteld worden)⁴.

Vanwege het grote aandeel van de sector en de gestelde richtlijnen heeft het kabinet maatregelen doorgevoerd die de stikstofdepositie in de landbouw moeten reduceren. Zo is er extra geld beschikbaar gesteld voor varkenshouderijen die willen stoppen, worden veehouders die willen stoppen uitgekocht en is er extra geld om stallen te verduurzamen. Mochten al deze maatregelen niet tot de gewenste halvering van de stikstofdepositie in 2030 lijden, dan lijken extra maatregelen in de landbouw, en meer specifiek in de dierhouderij, onvermijdelijk.

De onzekerheid rondom deze 'stikstofmaatregelen' drukt de groei van de agrarische sector en dan met name die van de dierhouderijen⁵. Al vóór de coronacrisis werd voor de agrarische sector door ABN AMRO als gevolg van het stikstofbeleid een krimp van een half procent verwacht in zowel 2020 als 2021. Dit zorgt ervoor dat vooral dierhouderijen willen overstappen naar een nieuw verdienmodel, aangezien in Nederland de grenzen van de groei zijn bereikt³. De Rabobank verwacht, rekening houdend met de coronapandemie,

³ ING, *Uitdagende tijden voor agrarische sector*, 11-09-2020, <https://www.ing.nl/zakelijk/kennis-over-de-economie/uw-sector/outlook/agrarische-sector.html>

⁴ RIVM, <https://www.rivm.nl/stikstof/actueel> en Compendium voor de Leefomgeving <https://www.clo.nl/indicatoren/nl0507-herkomst-stikstofdepositie>

⁵ ABN AMRO, *Onzekerheid over milieumaatregelen drukt groei sectoren*, 10-12-2019, <https://insights.abnamro.nl/2019/12/onzekerheid-over-milieumaatregelen-drukken-groei-sectoren/>

in de tweede helft van 2020 een teruggang van de omzet van 5 tot 10 procent ten opzichte van de tweede helft van 2019 en in 2021 een daling van 0 tot 5 procent in vergelijking met 2019⁶.

Door de coronacrisis is er momenteel sprake van een daling in de stikstofuitstoot. Er zijn minder wegverkeer, luchtverkeer en industriële activiteiten. Het RIVM houdt rekening met een daling van uitstoot van stikstofoxide van ongeveer 18 procent⁷. Naar verwachting van ING zal de varkensstapel met circa 7 procent krimpen in 2021 door de saneringsregeling, met een daling van de stikstofuitstoot tot gevolg.

3.4 Arbeidsmarktspanning

Vanaf 2009 was de spanning op de gehele Nederlandse arbeidsmarkt als gevolg van de kredietcrisis laag. Tussen 2015 en 2019 is de spanning enorm opgelopen tot een krappe arbeidsmarkt in 2018 en 2019. De agrarische en groene sector volgt een vergelijkbare ontwikkeling. Alleen spelen in deze sector ook seizoenseffecten een belangrijke rol, wat is terug te zien in de arbeidsmarktspanning. Door de coronacrisis is de arbeidsmarktspanning in de gehele arbeidsmarkt in de eerste twee kwartalen van 2020 echter gedaald naar een gemiddelde spanning. De arbeidsmarktspanning zal in 2020 en 2021 als gevolg van dezelfde crisis zeer waarschijnlijk verder afnemen. In de twee scenario's van het CPB wordt uitgegaan van werkloosheidspercentages in 2021 van respectievelijk 6,5 en 10 procent. In augustus 2020 was de werkloosheid reeds opgelopen tot 4,6 procent (voorlopig cijfer van het CBS, in 2019 was dit 3,4 procent). Het aanbod van personeel zal groter zijn, waarbij ook mensen die voorheen in een andere sector werkten makkelijker aan te trekken zijn. Bovendien zal de concurrentie van andere werkgevers in de zoektocht naar personeel naar verwachting minder groot zijn. Al met al zal het dus eenvoudiger moeten zijn om personeel te vinden.

Figuur 3.3: Arbeidsmarktspanningsindicator⁸, 2016-2020 per kwartaal (bron: UWV)



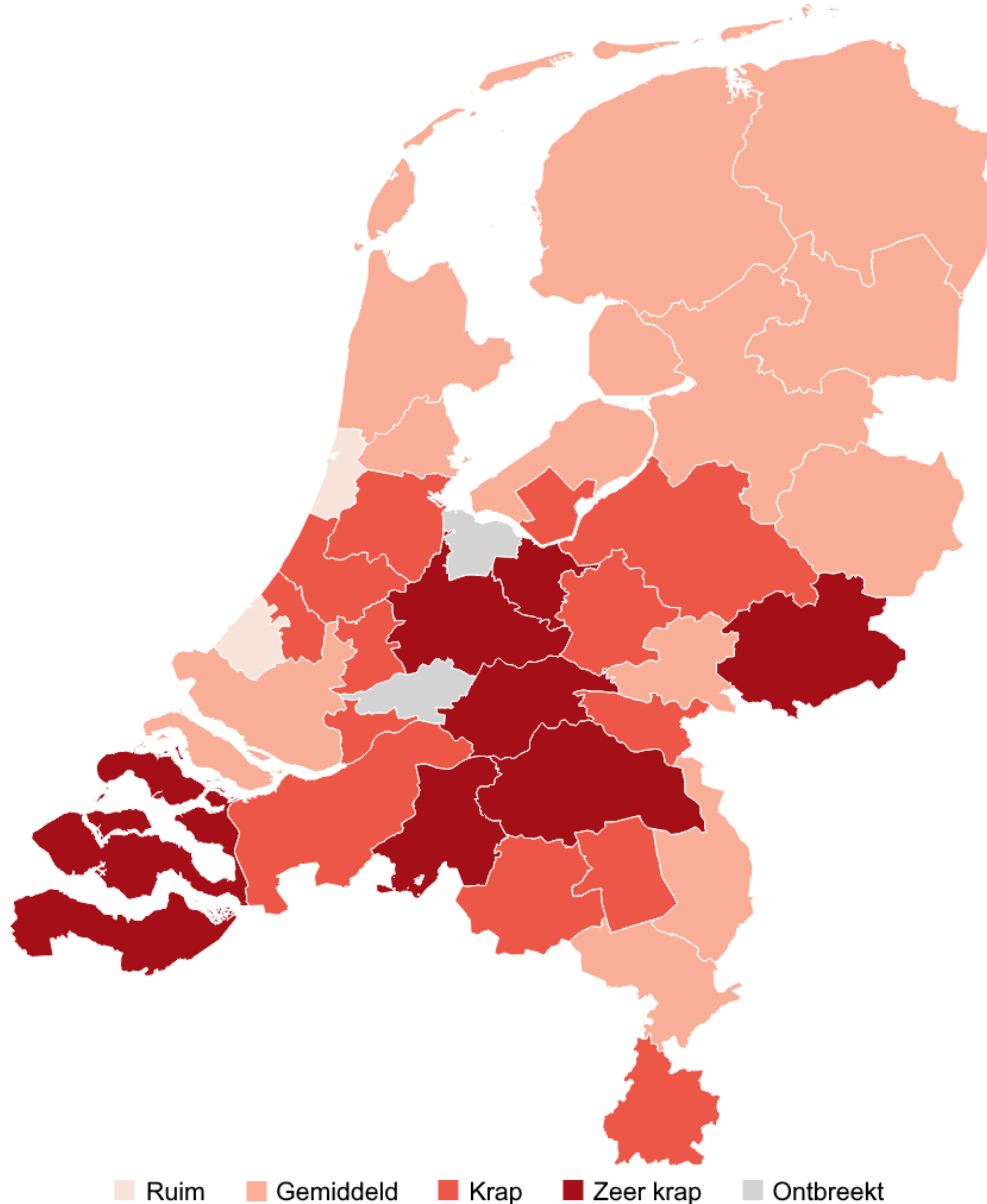
⁶ Rabobank, *Recessie domineert afzetkansen in food en agri*, 30-9-2020, <https://www.rabobank.nl/bedrijven/cijfers-en-trends/coronacrisis/food-en-agri/recessie-domineert-afzetkansen-in-food-en-agri>

⁷ KvK, *Stikstofuitstoot Nederland: hoe zit het?*, 20-08-2020, <https://www.kvk.nl/advies-en-informatie/innovatie/duurzaam-ondernemen/stikstofuitstoot-nederland-hoe-zit-het/>

⁸ De arbeidsmarktspanningsindicator wordt berekend door het aantal openstaande vacatures te delen door het aantal personen met een WW-uitkering met een verstreken WW-duur van minder dan een half jaar. Deze grootheden worden gebruikt als benadering van de openstaande vraag en direct beschikbaar aanbod. De arbeidsmarktspanningsindicator kan een getal opleveren tussen 0 en oneindig. Hoe hoger het getal, hoe hoger de spanning op de arbeidsmarkt voor werkgevers. Bij veel kortdurend werklozen en weinig openstaande vacatures is de arbeidsmarkt ruim. Bij veel openstaande vacatures ten opzichte van het aantal kortdurend werklozen is de arbeidsmarkt zeer krap. Er wordt uitgegaan van een indeling in vijf categorieën: zeer ruim, ruim, gemiddeld, krap en zeer krap.

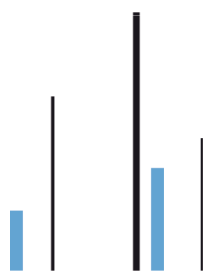
Bij de arbeidsmarktspanningsindicator wordt gekeken naar vacatures voor werknemers op de loonlijst. In de agrarische en groene sector spelen arbeidskrachten die niet op de loonlijst staan echter ook een belangrijke rol. Deze groep komt voor een aanzienlijk deel uit het buitenland en dan met name uit Midden- en Oost-Europa. De landbouwsector en specifiek de tuinbouwsector had als gevolg van de coronacrisis te maken met schaarste in arbeidskrachten die niet op de eigen loonlijst staan⁹. Dit kwam doordat veel arbeidsmigranten tijdens de lockdown teruggingen naar hun geboorteland. Deze afname van de beschikbaarheid van buitenlandse arbeidskrachten is lastig direct op te vangen, ondanks de ruimere arbeidsmarkt, waarbij mensen die voorheen actief waren in sectoren als de horeca en recreatieve sector zoeken naar ander werk. Dit heeft tijd nodig. Bovendien is het karakter van het werk tussen de sectoren zeer verschillend en is de arbeidsmarkt regionaal anders verdeeld.

Figuur 3.4: Arbeidsmarktspanningsindicator agrarische en groene sector, tweede kwartaal 2020 (bron: UWV)



⁹ Rabobank, Samen werken aan arbeid. Naar een toekomstbestendige arbeidsmarkt in de land- en tuinbouw, April 2020, <https://research.rabobank.com/far/en/sectors/regional-food-agri/Samen-werken-aan-arbeid.html>

4



Agrarisch en groen onderwijs

4.1 Omvang & ontwikkeling

Het aantal vmbo-leerlingen met een landbouwprofiel (derde en vierde leerjaar) is sinds schooljaar '15-'16 jaarlijks gemiddeld met 0,8 procent gestegen, terwijl het totaal aantal vmbo-leerlingen in het derde en vierde leerjaar in die periode met gemiddeld 1,7 procent is gedaald. Het aandeel leerlingen met een landbouwprofiel binnen het vmbo is hierdoor gestegen naar 15 procent. In totaal waren er in het schooljaar '19-'20 18.300 vmbo-leerlingen met een landbouw profiel en in schooljaar '18-'19 waren er 8.500 gediplomeerden met dit profiel.

17.400 studenten volgden in collegejaar '19-'20 een voor de agrarische en groene sector relevante mbo-opleiding. Dit is een lichte stijging (2,3 procent) ten opzichte van collegejaar '15-'16, maar in de tussenliggende jaren is het hoger geweest. In collegejaar '18-'19 waren er 5.400 gediplomeerden en dit is ondanks schommelingen in de tussenliggende jaren ongeveer gelijk aan het aantal in collegejaar '15-'16. In vergelijking met het totale mbo valt op dat het aandeel studenten dat een voor de agrarische en groene sector relevante opleiding volgt, afneemt. Bij de gediplomeerden binnen het totale mbo blijft het aandeel echter ongeveer gelijk.

Tabel 4.1: Aantal leerlingen/studenten¹, school/collegejaar '19-'20; aantal gediplomeerden en voortijdig schoolverlaters², school/collegejaar '18-'19 naar niveau en leerweg³ (bron: DUO via CBS-microbestanden)

	Studenten	Gediplomeerden	Voortijdige schoolverlaters	
Vmbo	Basis	5.200	2.600	600
	Kader	6.500	3.400	500
	Gemengd	4.700	2.100	900
	Theoretisch	2.000	400	900
	Totaal	18.300	8.500	2.800
Mbo	Bol	11.700	3.100	1.900
	Bbl	5.400	1.800	1.000
	Niveau 1	600	400	200
	Niveau 2	2.600	1.000	500
	Niveau 3	6.600	2.300	1.100
	Niveau 4	7.700	1.600	1.100
	Totaal	17.400	5.400	2.900
Hoger onderwijs	Associate degree	300	100	100
	Hbo bachelor	5.200	800	600
	Wo bachelor	1.300	200	100
	Master	1.200	300	100
	Totaal	8.000	1.400	1.000

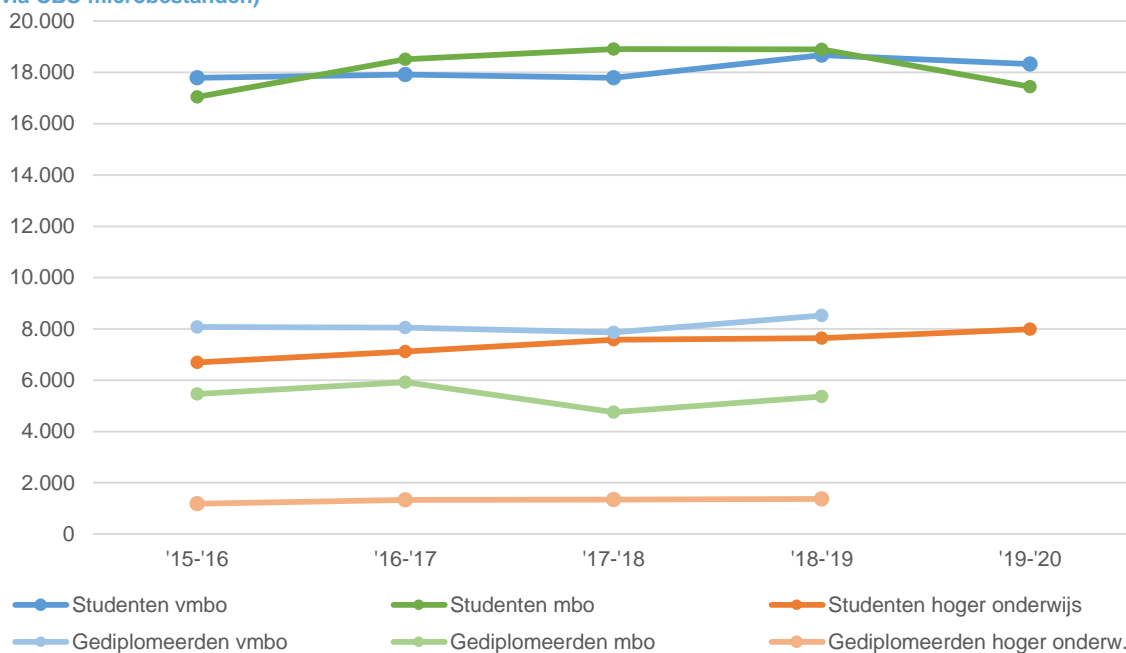
¹ Bij het vmbo kiezen studenten pas na het tweede leerjaar een profiel. Het aantal leerlingen heeft daarom bij het vmbo uitsluitend betrekking op het 3^e en 4^e leerjaar.

² Voortijdig schoolverlaters zijn personen die een opleiding hebben gevolgd en een jaar later niet meer dezelfde opleiding volgen en ook geen diploma voor deze opleiding gehaald hebben.

³ Extranei is niet naast de leerwegen gepresenteerd. Het totaal is daardoor hoger dan de som van bol en bbl.

In het hoger onderwijs (onderwijs aan een hbo of universiteit) volgden in collegejaar '19-'20 8.000 studenten een relevante opleiding voor de agrarische en groene sector. Ten opzichte van collegejaar '15-'16 was dit een stijging van 5,1 procent. Het aantal gediplomeerden was in collegejaar '18-'19 1.400 en dit betekent een stijging van 15,1 procent in vergelijking met collegejaar '15-'16. In vergelijking met het totale hoger onderwijs neemt het aandeel studenten dat een voor de agrarische en groene sector relevante opleiding volgt af, maar het aandeel gediplomeerden toe. Het merendeel van de relevante opleidingen in het hoger onderwijs voor de agrarische en groene sector betreft hbo-opleidingen, terwijl de groei binnen het gehele hoger onderwijs vooral bij de universiteiten terecht komt.

Figuur 4.1: Aantal studenten¹ en gediplomeerden naar type onderwijs, collegejaren '15-'16 t/m '19-'20 (bron: DUO via CBS-microbestanden)



Tabel 4.2: Aantal studenten, collegejaar '19-'20; aantal gediplomeerden en voortijdig schoolverlaters, collegejaar '18-'19 naar opleidingsrichting⁴ (bron: DUO via CBS-microbestanden)

		Studenten	Gediplomeerden	Voortijdige schoolverlaters
Mbo	Combinatie	1.300	800	300
	Bos en natuur	500	200	100
	Dierhouderij	5.900	1.800	900
	Hoveniers	4.900	1.600	900
	Loonwerk	4.100	1.500	600
	Open teelten	3.700	500	600
	Glastuinbouw	3.700	500	600
	Totaal	17.400	5.400	2.900
Hoger onderwijs	Combinatie	3.300	600	400
	Bos en natuur	1.300	200	200
	Dierhouderij	3.200	500	400
	Hoveniers	300	0	0
	Totaal	8.000	1.400	1.000

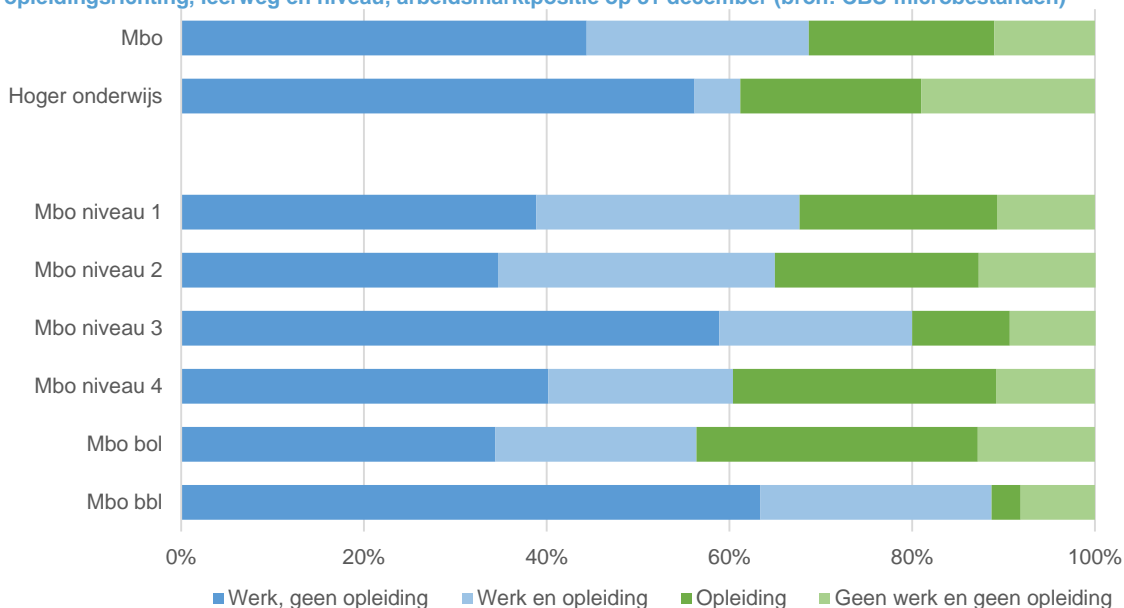
⁴ Opleidingen ingedeeld naar sector op basis van crebo of croho. Opleidingen die onder meerdere cao gerelateerde richtingen vallen worden bij de uitsplitsing bij iedere richting volledig meegeteld. Dit betekent dus dat één en dezelfde student bij meerdere opleidingsrichtingen meegeteld kan worden. Bij de gepresenteerde totalen en bij andere uitsplitsingen dan naar richting worden deze opleidingen één keer meegeteld.

4.2 Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

In de voorgaande paragraaf is te zien dat binnen het gehele onderwijs het aantal studenten en gediplomeerden bij relevante opleidingen voor de agrarische en groene sector toeneemt. Dit betekent dat ook het potentiële aanbod van arbeidskrachten met een sectorspecifieke opleidingsachtergrond stijgt. In deze paragraaf wordt onder meer gekeken in hoeverre de gediplomeerden vervolgens ook een baan vinden en in de agrarische en groene sector actief worden.

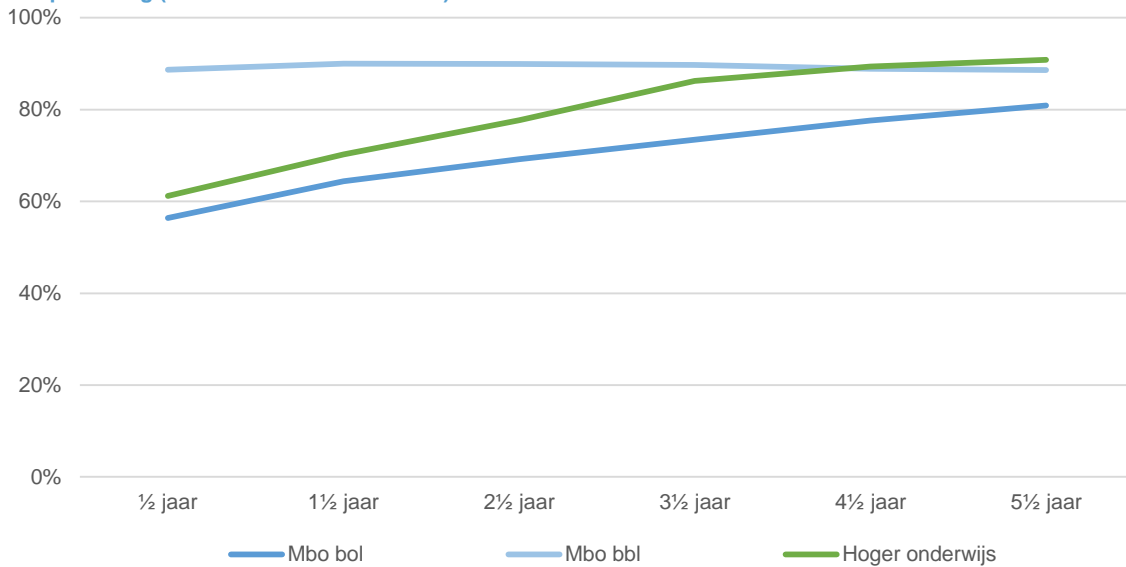
69 procent van de mbo-gediplomeerden heeft een half jaar na diplomering een baan van tenminste 12 uur (waarvan 1 op de 3 ook nog een vervolgopleiding volgen). In het hoger onderwijs geldt dit voor 61 procent van de gediplomeerden (1 op de 10 volgt gelijktijdig een vervolgopleiding). Dit betekent echter niet dat de andere gediplomeerden werkloos thuis zitten. Zowel bij het mbo als hoger onderwijs is ongeveer 20 procent van de gediplomeerden direct een vervolgopleiding gaan volgen (zonder daarnaast een baan te hebben van minstens 12 uur). Respectievelijk 11 en 19 procent van de gediplomeerden binnen het mbo en het hoger onderwijs heeft een half jaar na diplomering geen baan van tenminste 12 uur en volgt ook geen vervolgopleiding. Voor een deel zal gelden dat dit een keuze is, maar in vergelijking met het gehele middelbaar beroepsonderwijs en het hoger onderwijs is dit aan de hoge kant.

Figuur 4.2: Aandeel gediplomeerden met een baan van tenminste 12 uur een ½ jaar na diplomering per opleidingsrichting, leerweg en niveau, arbeidsmarktpositie op 31 december (bron: CBS-microbestanden)



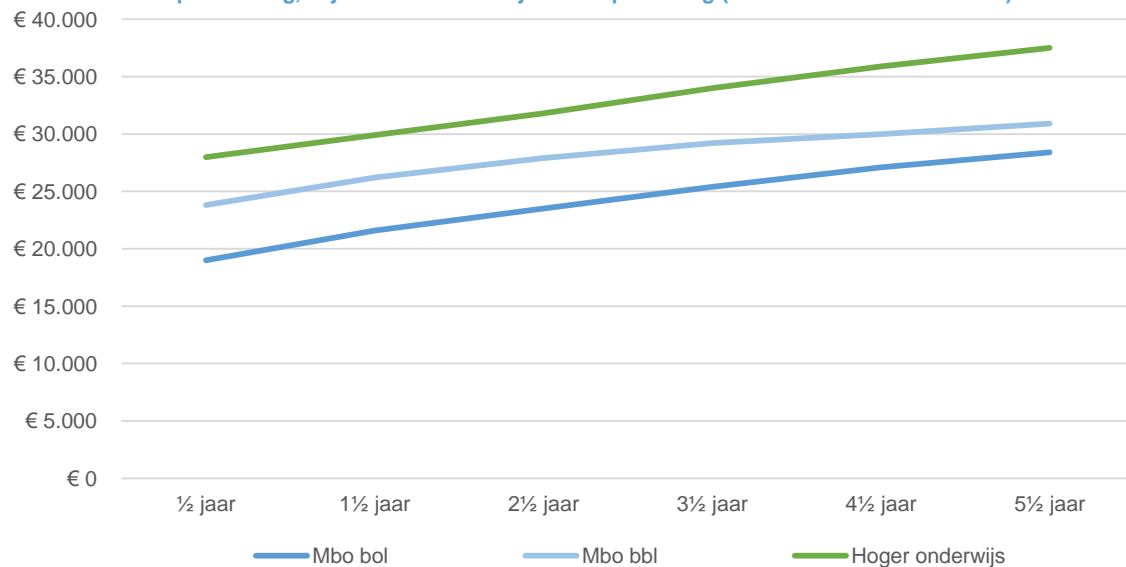
Binnen het mbo valt op dat gediplomeerden van niveau 3-opleidingen en bbl-opleidingen in veel gevallen direct een baan hebben na diplomering en relatief weinig wordt gekozen om een vervolgopleiding te volgen. Voor bbl-opleidingen is dit een logisch gevolg van het reeds werken bij een bedrijf als onderdeel van de opleiding. Bij niveau 3-opleidingen is het beeld enigszins vergelijkbaar, doordat een groot deel van deze opleidingen een bbl-opleiding betreft. Voor bol- en hoger onderwijsopleidingen stijgt het aandeel met een baan van minstens 12 uur in de jaren na diplomering gestaag. Dit komt grotendeels doordat de vervolgopleidingen ook meer en meer afgerond zijn. Op de lange termijn hebben gediplomeerden van bbl- en hoger onderwijsopleidingen met ongeveer 90 procent het hoogste aandeel met een baan van minstens 12 uur.

Figuur 4.3: Aandeel gediplomeerden met een baan van tenminste 12 uur, per leerweg, ½ jaar tot en met 5½ jaar na diplomering (bron: CBS-microbestanden)



Mbo-ge­diplomeer­den start­en met een gemid­deld bruto jaar­in­kome­n van 21.100 euro bij een voltijd­swerk­week. Met 28.000 euro ligt dit in het hoger onder­wijs aanzien­lijk hoger. Bin­nen het mbo is het start­in­kome­n voor niveau 3 en 4 en de beroeps­bege­leidende leer­weg aanzien­lijk hoger dan voor niveau 1 en 2 en de beroeps­opleidende leer­weg. Dit scheelt onge­veer een kwart van het in­kome­n. Dit verschil blijft tot 5½ jaar na diplomering bestaan als wordt ge­keken naar de opleidings­niveaus. Bij de twee leer­wegen wordt het verschil aanzien­lijk kleiner, maar scheelt het na 5½ jaar nog steeds 10 procent. Bij het hoger onder­wijs loont het zeker om na de bachelor een master­opleiding af te ronden. Het in­kome­n­verschil tus­sen een bachelor- en master­ge­diplomeer­den is struc­tureel 15 procent.

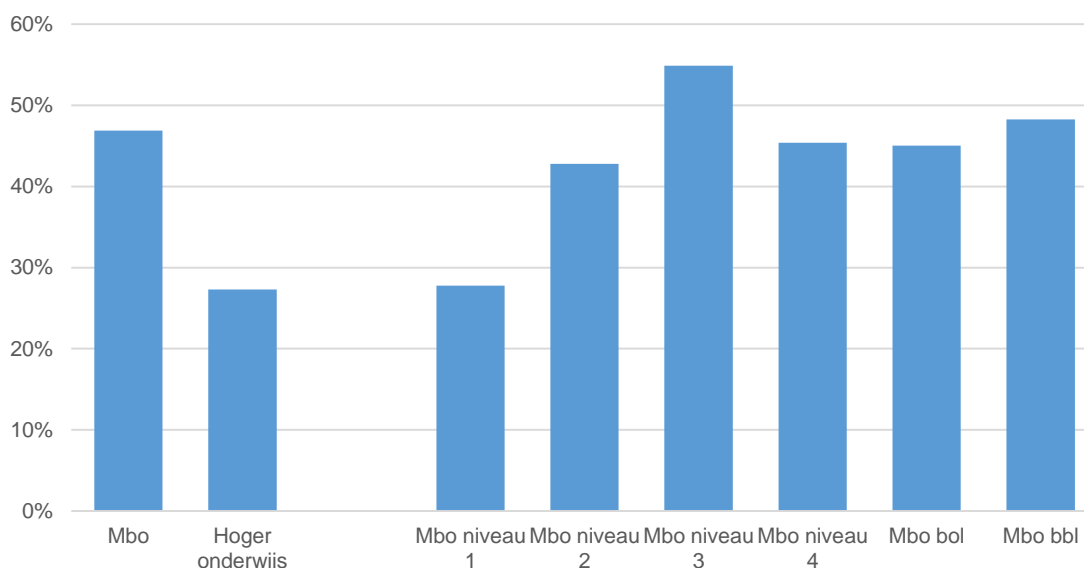
Figuur 4.4: Gemid­deld bruto in­kome­n⁵ op basis van een voltijd­baan van ge­diplomeer­den met een baan van ten­min­ste 12 uur per leer­weg, ½ jaar tot en met 5½ jaar na diplomering (bron: CBS-microbestanden)



⁵ Het bruto in­kome­n be­treft het vol­ledige jaar­in­kome­n voor af­trek van be­lasting dat be­staat uit het basis­loon, vakantiebij­slag, extra peri­ode sa­laris (bonussen), over­werk en overige bonussen zo­als op­ge­ge­ven aan de be­lasting­dienst.

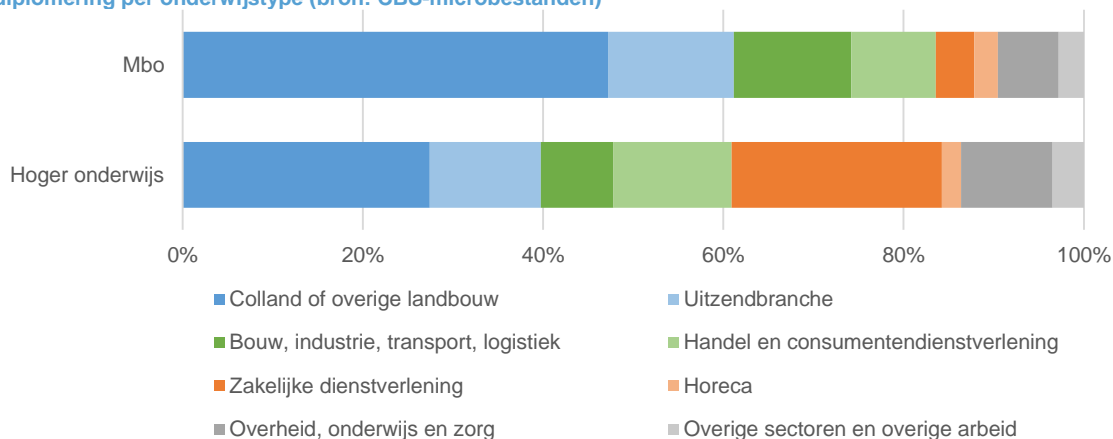
In dit hoofdstuk is uitsluitend gekeken naar agrarische en groene opleidingen. Dat betekent echter niet dat alle gediplomeerden ook in de sector gaan werken. 47 procent van de gediplomeerden van het mbo met een baan van tenminste 12 uur is een half jaar na diplomering actief binnen de agrarische en groene sector. Doordat het hoger onderwijs zich richt op een bredere arbeidsmarkt dan de agrarische en groene sectoren zoals aangesloten bij Colland Arbeidsmarkt, is dit slechts 27 procent. De gediplomeerden met een niveau 3-opleiding vallen bij het mbo in positieve zin op met 55 procent werkend in de sector, terwijl van de gediplomeerden van niveau 1 slechts 28 procent binnen de sector actief is. Dat is een logisch gevolg van het feit dat niveau 1 brede opleidingen betreft.

Figuur 4.5: Aandeel gediplomeerden met een baan van tenminste 12 uur een ½ jaar na diplomering in de Colland-sectoren of andere agrarische sectoren van alle gediplomeerden met een baan van tenminste 12 uur per leerweg en niveau (bron: CBS-microbestanden)

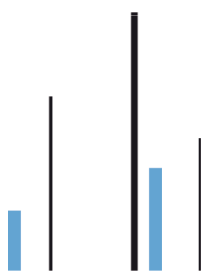


Een groot deel van de gediplomeerden gaat misschien niet direct werken voor een bedrijf uit de agrarische en groene sector, maar respectievelijk 24 procent (mbo) en 17 procent (hoger onderwijs) komt terecht in de uitzendbranche. Via die route zal een aanzienlijk deel alsnog actief zijn binnen de agrarische en groene sector. Daarnaast komt een aanzienlijke groep vanuit het mbo terecht binnen de handel en de bouw. Vanuit het hoger onderwijs gaan veel gediplomeerden in de zakelijke dienstverlening werken.

Figuur 4.6: Aandeel gediplomeerden per arbeidsmarktsector met een baan van tenminste 12 uur een ½ jaar na diplomering per onderwijstype (bron: CBS-microbestanden)



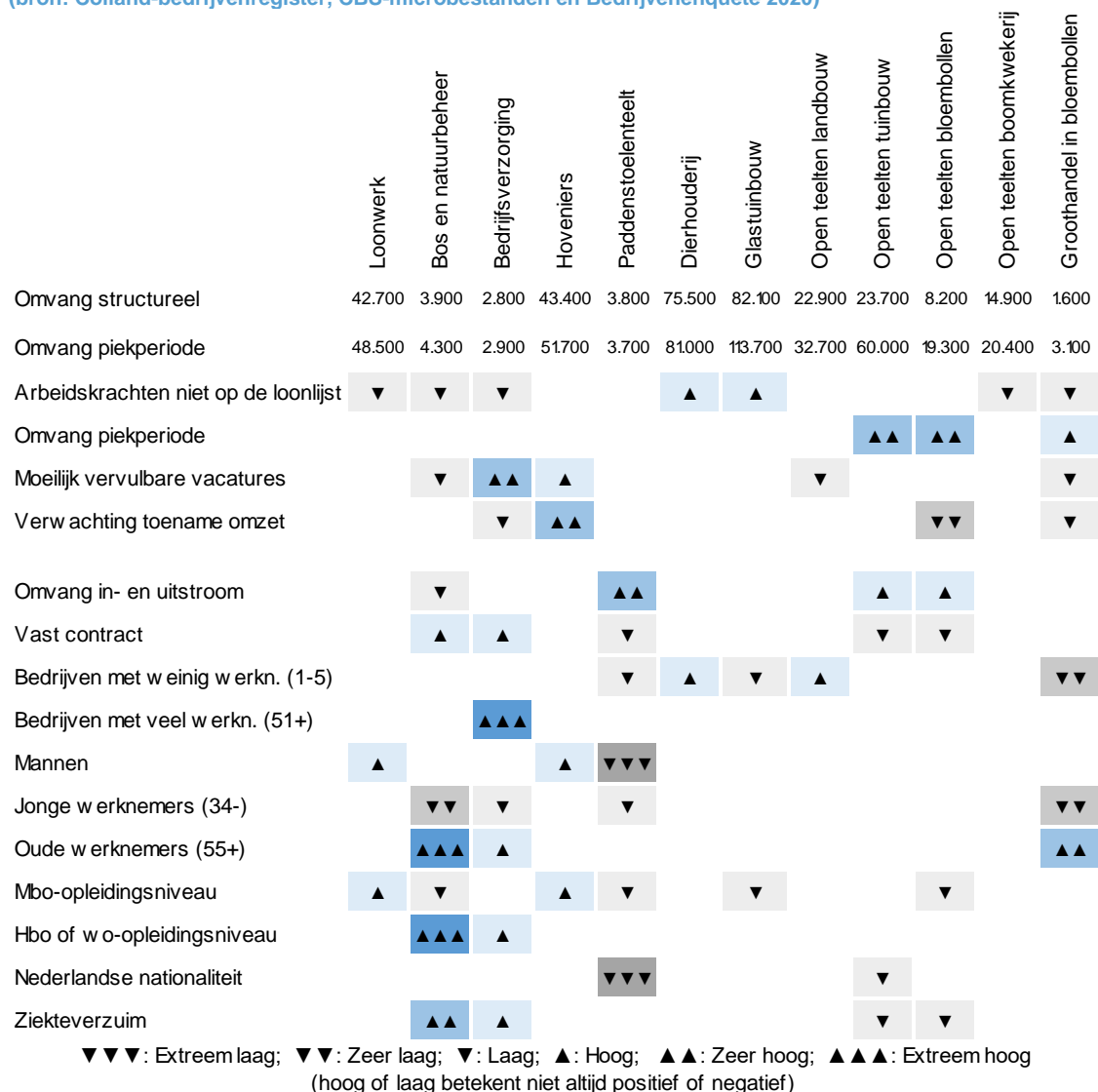
5

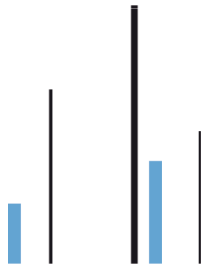


Sectoren in beeld

In de voorgaande hoofdstukken is steeds de totale agrarische en groene sector besproken met slechts beperkte aandacht voor de onderliggende sectoren. In het bijbehorende dashboard en de sectorfiches (<https://www.collandarbeidsmarkt.nl/sectorfiches/>) kunnen de cijfers voor de onderliggende sectoren en deelsectoren bekeken worden. Figuur 5.1 geeft echter al een eerste inzicht in hoe de verschillende sectoren qua profiel van elkaar verschillen. Dit is gedaan door per kenmerk te kijken hoe een sector relatief zich verhoudt tot de andere sectoren (voor statistici: hiervoor is gebruik gemaakt van z-scores). Dit betekent bijvoorbeeld dat voor een sector aangegeven kan zijn dat het aandeel mannen laag is in vergelijking met de andere agrarische en groene sectoren, maar dit kan in vergelijking met de totale arbeidsmarkt in theorie nog steeds hoog zijn.

Figuur 5.1: Relatieve score per sector (z-score) per kenmerk t.o.v. de andere agrarische en groene sectoren, 2019
(bron: Colland-bedrijvenregister, CBS-microbestanden en Bedrijvenenquête 2020)





Werkgevers- en werknemersorganisaties

AVIH	Algemene Vereniging Inlands Hout, branchevereniging voor ondernemers in de bos- en houtsector.
Anthos	Koninklijke Handelsbond voor Boomkwekerij- en Bolproducten, brancheorganisatie van de handelsbedrijven in bloembollen en boomkwekerijproducten.
CNV Vakmensen	CNV Vakmensen.nl, vakbond voor de sectoren bouw, voeding, vervoer, industrie en facilitaire dienstverlening
COBK	Centrale Organisatie Broedeieren en Kuikens.
CUMELA Nederland	CUMELA Nederland, brancheorganisatie voor groen, grond en infra.
FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging.
Glastuinbouw Nederland	Glastuinbouw Nederland is de verkorte statutaire naam van LTO Glaskracht Nederland. Hierin werken samen LTO Noord, ZLTO en LLTB.
HZC	Vakvereniging Het Zwarte Corps. Bond van machinegebonden personeel.
KAVB	Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur, branchevereniging van de bloembollensector.
LLTB	Limburgse Land- en Tuinbouw Bond.
LTO Nederland	Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland.
LTO Noord	Vereniging van en voor agrarische ondernemers in de 9 provincies boven de Maas.
NFO	Nederlandse Fruittelers Organisatie, belangenbehartiger voor de fruitteelt.
POV	Producenten Organisatie Varkenshouderij.
Plantum	Branchevereniging voor de sector zaden en jonge planten.
VBNE	Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren.
VHG	Vereniging voor hoveniers, groenvoorzieners, boomspecialisten, dak- en gevelbegroeners en interieurbeplanters.
VLBO	Vereniging Landschapsbeheer Organisaties.
WAB	Werkgeversvereniging AB Nederland.
ZLTO	Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie, vereniging voor boeren en tuinders in Zeeland, Noord-Brabant en Zuid-Gelderland.